Выходзіць з 20 снежня 1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 20 (5351)
Чацвер,
21 лютага
2002 года
Кошт
у розніцу —
120 руб.

Беспрацоўе лепш папярэдзіць

У памяці людзей сярэдняга, а тым больш сталага ўзросту ўсё яшчэ жыве ўспамін пра тыя часы, прыкметай якіх была вялікая колькасць аб'яў, што пачыналіся словам "Патрабуюцца...". А сёння ў наш лексікон усё больш трывала ўваходзяць іншыя, раней зусім чужыя для нас словы "рынак працы", "канкурэнцыя на рынку працы", "беспрацоўе", "беспрацоўны".

Дзяржава імкнецца актыўна ўплываць на новыя працэсы ў сферы сацыяльна-працоўных адносін праз рэалізацыю адпаведнай дзяржаўнай палітыкі занятасці насельніцтва. Нядаўна Саветам Міністраў прынята Дзяржаўная праграма занятасці насельніцтва Рэспублікі Беларусь на 2002 год. Якія меры дзяржаўнага рэгулявання складаных пытанняў занятасці будуць прымацца ў бягучым годзе, мы папрасілі расказаць намесніка Дэпартамента па занятасці Міністэрства працы і сацыяльнай абароны М.М.БАРАНАВА.

- Мікалай Мікалаевіч, давайце пачнем з таго, ці можа названая праграма радыкальна вырашыць праблему, забяспечыць поўную занятасць насельніцтва, ва ўсякім разе тых, хто жадае працаваць і шукае работу?

- Хацелася б даць станоўчы адказ на гэтае пытанне, але, на жаль, жаданне не заўсёды супадае з рэальнасцю. У рынкавых умовах гэтага не здолела зрабіць ні адна краіна. Рынак працы з перавагай на ім прапановы рабочай сілы над попытам адзін з асноўных рынкавых інстытутаў і галоўная задача названай Дзяржаўнай праграмы занятасці - садзейнічаць усталяванню цывілізаваных адносін на гэтым рынку.

- Гэта, так бы мовіць, стратэгія. А вось чым Праграма можа дапамагчы, скажам, канкрэтнаму маладому чалавеку, які скончыў школу і не паступіў у вышэйшую ці сярэднюю спецыяльную навучальную ўстанову?

- Магу назваць прадоўжыць Ваша пытанне. Не толькі ў названыя навучальныя ўстановы, але і ў прафесійна-тэхнічныя. Па разліках Міністэрства эканомікі, у апошнія некалькі гадоў такіх маладых людзей па краіне набіралася 25-30 тысяч. Ёсць падставы меркаваць, што гэтая трывожная тэндэнцыя захаваецца і ў бліжэйшай перспектыве. Адна з галоўных прычын такога становішча ў тым, што з-за складаных эканамічных умоў краіна і яе сістэма адукацыі не могуць на практыцы забяспечыць рэалізацыю канстытуцыйнага права моладзі на даступнасць і бясплатнасць прафесійна-тэхнічнай адукацыі. Для такіх маладых людзей з ліку выпускнікоў школ Праграмай прадугледжана магчымасць прафесійнага навучання, перш за ўсё па рабочых прафесіях, запатрабаваных на рынку працы, за кошт сродкаў дзяржаўнага фонду садзейнічання занятасці. Дарэчы, у час навучання з гэтага ж фонду навучэнцам выплочваецца, хоць і невялікая, стыпендыя. Накіраванне на прафесійнае навучанне ажыццяўляецца па месцы жыхарства пасля рэгістрацыі ў якасці беспрацоўных. Меркаваць аб эфектыўнасці такой меры можна па наступных лічбах: калі без адпаведнай падрыхтоўкі цэнтрам занятасці ўдаецца ўладкаваць на працу прыкладна 25% маладых беспрацоўных, то пасля навучання гэты паказчык дасягае 70-80 %. Безумоўна, хоць сам па сабе факт навучання не з'яўляецца неабходнай умовай для нармальнай працоўнай кар'еры, поўнага супадзення прафесійных і працоўных намераў патэнцыяльнага работніка і таго, што можа прапанаваць яму цэнтр занятасці ў плане зместу, умоў і асабліва ўзроўню аплаты працы, дасягнуць складана.

- Мікалай Мікалаевіч, але ж не сакрэт, што не ўсе маладыя людзі становяцца на ўлік у цэнтрах дзяржаўнай службы занятасці.

- Гэта сапраўды так. Прычыны могуць быць самыя розныя. Па-першае, зварот у службу занятасці - абсалютна добраахвотная справа. Не з'яўляецца вялікім стымулам для рэгістрацыі ў якасці беспрацоўнага і памер той грашовай дапамогі, якую сёння можна атрымаць. Тым не менш магчымасць таго ж навучання, атрымання інфармацыі аб вакансіях, уладкавання на працу на рабочыя месцы, што спецыяльна браніруюцца для моладзі, - дастаткова важкія аргументы на карысць рэгістрацыі. А што датычыцца памеру дапамогі, то сёння вырашаецца пытанне аб яго "прывязцы" не да мінімальнай заработнай платы, а да бюджэту пражытачнага мінімуму. Адпаведныя прапановы аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у дзеючы Закон аб занятасці разгледжаны ў парламенце ў першым чытанні яшчэ ў лістападзе мінулага года.

- Часта ў сродках масавай інфармацыі можна сустрэць абвесткі аб працаўладкаванні, якія зыходзяць не ад наймальнікаў ці цэнтраў дзяржаўнай службы занятасці.

- Нічога дзіўнага. Калі ёсць попыт на паслугу (у дадзеным выпадку на садзейнічанне ў працаўладкаванні), дык будуць і адпаведныя прапановы. Праблемай працаўладкавання моладзі займаюцца сёння грамадскія арганізацыі, напрыклад, той жа БПСМ, Дэпартамент па справах моладзі Мінадукацыі (правапераемнік былога Дзяржкамітэта па справах моладзі), камерцыйныя структуры. Перавага кантактаў з дзяржаўнымі структурамі ці БПСМ - у бясплатнасці іх паслуг, чаго нельга сказаць аб шматлікіх камерцыйных структурах. Дарэчы, Праграмай прадугледжана, як заўсёды, 5% сродкаў дзяржаўнага фонду садзейнічання занятасці накіроўваць у фонд сацыяльнай падтрымкі моладзі, распарадчыкам якога з'яўляецца Дэпартамент па справах моладзі. Большасць з іх таксама пойдзе на вырашэнне праблем маладзёжнай занятасці.

- А вось што гэта за другасная занятасць, пра якую даволі часта даводзіцца чуць?

- Ну, па-першае, гэта не занятасць нейкага другога, ніжэйшага гатунку. Сутнасць яе ў тым, што Праграма занятасці прадугледжвае накіраванне значных сродкаў на тое, каб стварыць адпаведныя ўмовы для студэнцкай і навучэнскай моладзі, якая мае жаданне працаваць і зарабіць грошы ў вольны ад вучобы час. Напрыклад, цэнтры занятасці могуць садзейнічаць арганізацыі вучнёўскіх рамонтна-будаўнічых брыгад па рамонце школ у час канікулаў. З дзяржаўнага фонду садзейнічання занятасці пры гэтым ва ўстаноўленым парадку выдзяляюцца грошы на аплату працы студэнтаў і школьнікаў, набыццё інструменту і матэрыялаў, аплату іншых расходаў. У цэлым на гэтыя мэты будзе выкарыстана каля 3,2 млрд. рублёў.

- Наяўнасць прафесійнай падрыхтоўкі - гэта важнейшы фактар забеспячэння канкурэнтаздольнасці чалавека на рыну працы. У выпускнікоў ВНУ, ССНУ, ПТНУ ўгакім разе з уладкаваннем на работу праблем як быццам і не павінна быць.

- Такая ўмова хоць і неабходная, але не заўсёды дастатковая. Прынятыя дзяржавай захады па гарантаванні выпускнікам дзяржаўных прафесійных навучальных устаноў першага рабочага месца значна зменшылі вастрыню праблемы ў апошнія гады. Тым не менш штогод у якасці беспрацоўных рэгіструецца пэўная колькасць выпускнікоў універсітэтаў, тэхнікумаў, вучылішчаў. Сёння наймальнік аддае перавагу не толькі ведам, але і іх спалучэнню з практычным і жыццёвым вопытам. Набыць такі вопыт значнай частцы беспрацоўных выпускнікоў дапаможа рэалізацыя прадугледжанай Праграмай занятасці такой меры падтрымкі моладзі як "Маладзёжная практыка". Сутнасць яе ў тым, што выпускнікі прымаюцца на работу на дадаткова створаныя наймальнікам рабочыя месцы, утрыманне якіх субсідзіруецца з фонду садзейнічання занятасці. Больш 60% такіх "практыкантаў" застаюцца працаваць у таго ж наймальніка на пастаяннай аснове. Вядома, мы не можам ахапіць такой формай падтрымкі моладзі ўсіх, каго трэба, усё ўпіраецца ў недахоп тых жа грошай, таму стараемся выкарыстоўваць яе ў рэгіёнах з устойліва высокім узроўнем беспрацоўя.

- Асаблівую цікавасць выклікае такое пытанне, як аказанне псіхалагічнай дапамогі тым, хто застаўся без работы.

- Гэта сапраўды вельмі актуальная праблема. І чым больш будзе абвастрацца сітуацыя на рынку працы, тым большай будзе вастрыня адзначанай праблемы. Для пераважнай большасці людзей праца - гэта той стрыжань, на які нанізаны ўсе іншыя жыццёвыя каштоўнасці. Таму сёлета ў пяці гарадах краіны ў парадку эксперыменту ў сістэме органаў дзяржаўнай службы занятасці будзе праводзіцца работа па стварэнні службы псіхалагічнай дапамогі беспрацоўным.

- Мікалай Мікалаевіч, як гэта ні сумна, але ёсць падставы для прагназавання распаўсюджвання беспрацоўя сярод людзей, што маюць настаўніцкую прафесію.

Так, падставы ёсць, і перш за ўсё дэмаграфічнага характару. Настаўніцкай грамадскасці лепш, чым каму іншаму, вядома, колькі вучняў мы будзем мець у школах пасля 2003-2004 года. І колькі для іх спатрэбіцца настаўнікаў, калі, напрыклад, захаваюцца сённяшнія нормы вучэбнай нагрузкі і паказчыкі напаўняльнасці класаў. Тут ёсць над чым падумаць і галіноваму міністэрству, і Міністэрству працы і сацыяльнай абароны, Міністэрству эканомікі, Міністэрству фінансаў, ураду ў цэлым. А ўвогуле, гэта характэрны прыклад новай для для нашай краіны, і ў прыватнасці для службы занятасці, з'явы, як сегментацыя рынку працы, на якім будуць фарміравацца пэўныя групы беспрацоўных з ярка выражаным падабенствам інтарэсаў і менталітэту.

Вось для настаўнікаў якраз, калі мы сапраўды рэальна сутыкнемся з настаўніцкім беспрацоўем, і будзе вельмі важнай псіхалагічная падтрымка, бо гэта, як правіла, людзі з абвостраным адчуваннем свайго статусу, адказнасці, жыццёвых каштоўнасцей. І неабходнасць пераназучання яны будуць успрымаць праз прызму гэтага абвостранага адчування і разумення, а таксама прапановы аб магчымай змене сферы дзейнасці і прафесіі. А з другога боку, актыўная жыццёвая пазіцыя можа даць ім добры шанс знайсці сябе ў сферы прадпрымальніцтва і малога бізнесу, культуры, сацыяльных паслуг. Дарэчы, пытанням падтрымкі прадпрымальніцтва ў Праграме ўдзяляецца вялікая ўвага. Але калі быць шчырым, дык патрэбнасць у настаўніках можна прагназаваць з даволі высокай дакладнасцю, і таму лепш папярэдзіць тую магчымую з'яву, аб якой Вы сказалі ў сваім пытанні, чым потым пераадольваць яе наступствы.

- І апошняе пытанне. Як звычайна выконваюцца мерапрыемствы, прадугледжаныя Праграмай занятасці?

- Як правіла, выконваюцца ў поўным аб'ёме, паколькі пры яе фарміраванні ўлічваюцца не толькі жаданне дасягнуць пэўнага выніку, але і рэальныя магчымасці і ўмовы рэалізацыі Праграмы.

Гутарыла Ала ШАЎЦОВА.

"НГ" у гасцях у Валожынскай беларускай гімназіі

Правінцыяльная адукацыя са сталічным размахам

Ёсць вялікае жаданне - сябраваць са сваім чытачом. Быць для яго інфарматарам, расказчыкам, дарадчыкам, заступнікам. І чытач каб быў для журналістаў суразмоўцам, натхняльнікам. Дый газета каб выконвала функцыю адкрытага ліста, праз які б мы падтрымлівалі сувязь. Толькі спачатку трэба нам бліжэй пазнаёміцца. Гэта можна зрабіць, прыходзячы адзін да аднаго ў госці. Таму сёння ў нас прэм'ера рубрыкі: ""Настаўніцкая газета" ў гасцях у ...". Першымі гасціннымі гаспадарамі сталі настаўнікі з Валожынскай гімназіі Мінскага раёна. Знаёмцеся з імі.

І чакаем вашых запрашэнняў.

Аддзел школ.

Існаванне ў маленькім раённым гарадочку навучальнай установы новага тыпу - паказчык таго, што ён мае патэнцыял на развіццё. Гэта і яго імідж, і яго залаты фонд. Таму можна лічыць, што гімназія ў Валожыне яшчэ праславіць родную зямлю.

Па сваім узросце Валожынская беларуская гімназія - маладая. У 1989 годзе яна здавалася ў эксплуатацыю як звычайная сярэдняя школа, у дапамогу дзвюм іншым. Кіраванне ёй было прапанавана тагачаснаму дарэктару сярэдняй школы №1 - Т.І.Інфаровіч. Аповед пра гімназію нельга пачынаць без гісторыі пра гэтага чалавека.

Тамара Іванаўна з людзей, пра якіх кажуць, што "ім шмат чаго трэба" ў жыцці. Яе энергіі хопіць на многіх, яна - прыроджаны лідэр. Да таго ж яшчэ і шчаслівы чалавек, бо яе жыццё - непадзельнае на асабістае і грамадскае.

Вырасла Тамара Іванаўна ў Валожыне ў вялікай сям'і, у якой з дзяцінства выхоўвалі цікавасць да вучобы і працы. Тут жа яна скончыла школу з залатым медалём (першы медаль у раёне), пасля вучобы ў БДУ вярнулася ў сваю школу. Менавіта сярэдняя школа №1 Валожына ўзгадавала яе ад вучаніцы да дырэктара. Але як бы хораша ў роднай хаце ні жылося, жанчыну ўсё роўна цягнула зрабіць нешта сваё, пабудаваць новую школу. І яна яе атрымала: пустыя памяшканні, голыя сцены - запаўняй на свой густ. Дарэчы заўважыць, што густ у Тамары Іванаўны - добры. Школа хутка напоўнілася - мэбляю, абсталяваннем і "жыхарамі".

Ніякага конкурснага адбору для настаўнікаў не праводзілася. З першай школы, услед за сваім дырэктарам, пайшлі ўсе, хто жадаў паспрабаваць сябе: свае сілы і здольнасці. Тамара Іванаўна лічыць, што за ёй пайшлі лепшыя. А лепшыя ў яе разуменні - гэта тыя прафесіяналы, якія з ахвотай трацяць сябе на дзіця. Яны і склалі асноўны "касцяк" педагагічнага калектыву, пасля ў іх шэрагі ўлілася моладзь. І з ліку выпускнікоў Тамары Іванаўны таксама. На маладых настаўнікаў - вялікая надзея. Як кажа дырэктар, яны хутка рэагуюць на змены.

Тамара Іванаўна зазначае, што з калектывам ёй пашчасціла, сабраліся толькі таленавітыя настаўнікі, інакш бы нічога не атрымалася. Калектыў падтрымаў ідэю свайго кіраўніка - пераўтварыць школу ў гімназію. Зусім інакш успрынялі гэтую навіну калегі з іншых школ. Яна разглядалася як жаданне вылучыцца, як пагроза адабраць усіх здольных вучняў. І тут Тамара Іванаўна праявіла вытрымку і мудрасць.

У гімназію пайшлі вучыцца не толькі таленавітыя дзеці, а і ўся малеча з мікрараёна. І да цяперашняга часу тут працуюць звычайныя класы для слабых (пакуль!) вучняў. Кіраўніцтва не ставіла сабе такую мэту - выбраць лепшых і навучыць іх, яна больш глыбокая - даць магчымасць развіцца максімальна кожнаму дзіцяці. Сённяшні рэйтынг гімназіі - даволі высокі. Паказальна хаця б ужо тое, што настаўнікі з іншых школ водзяць сваіх дзяцей займацца менавіта сюды. Прымаюць дзетак таксама ў пятыя класы і ў 10 клас, калі пачынаецца прафілізацыя. Для многіх адзінай перашкодай з'яўляецца толькі адсутнасць гарадскога транспарту.

У 1996 годзе Галоўная інспекцыя навучальных устаноў Міністэрства адукацыі праводзіла атэстацыю гімназіі, уважліва разбіраючы кожную дэталь у адукацыйна-выхаваўча-аздараўленчым працэсе. Інспекцыя дала добрую ацэнку. Тады ж Тамара Іванаўна даведалася, што яе ў калектыве паважаюць і шануюць. На пытанне камісіі - да каго першага вы пойдзеце за парадай, дапамогай і г.д. - педагогі і абслуговы персанал гімназіі адказалі, што да дырэктара.

Родныя, бацькі і жыццё вучылі Тамару Іванаўну, што трэба быць мудрай ва ўзаемінах з людзьмі, імкнуцца бачыць лепшае ў чалавеку. Давер калектыву свайму кіраўніку - доказ таго, што ён выконвае свае абавязкі з розумам, па-дзелавому. Аднак, па прызнанні самой Тамары Іванаўны, часам ёй даводзіцца змагацца з адным сваім недахопам - вялікай патрабавальнасцю. Але ж тут - як да сябе, так і да іншых.

Можа, яна ўжо занадта самакрытычная. Бо ў гімназіі адчуваецца ўтульнасць. Ёсць давер і павага адзін да аднаго. Кожны настаўнік - па-свойму унікальны, індывідуальны, але вядома, што поспеху можна дамагчыся толькі сумесна.

Гэтак жа разам, як кажуць, са свету па нітцы, абсталёўвалі, прыхарошвалі школу. Яшчэ ў працэсе завяршэння яе будаўніцтва дырэктар планавала, карэкціравала будучы выгляд калідораў, кабінетаў, майстэрняў, залаў. Атрымалася так, як задумвалася самой гаспадыняй. Прадметныя кабінеты настаўнікі ўладкоўвалі па сваім жаданні. Дапамагалі ім і родныя, і сваякі, і бацькі выхаванцаў. Да работы прыцягваўся кожны, хто мог нешта майстраваць або меў сродкі. Так, кабінеты беларускай мовы і літаратуры афармляла сястра настаўніцы гэтага прадмета. Працу мастака, які ўпрыгожыў кабінет рускай мовы і літаратуры, аплаціў бацька настаўніцы, якая зараз тут працуе. Муж (ваенны ў адстаўцы) змайстраваў для сваёй жонкі - настаўніцы гісторыі — пано на ўсю сцяну з дрэва з картай раёна і партрэтамі знакамітых людзей Валожына.

(Працяг на 2-й стар.)

Весткі

Арыенціры ў навучанні замежным мовам

Сучасны свет імкліва мяняецца. У такіх умовах неабходна знайсці ідэю, здольную аб'яднаць народы розных краін. Такой ідэяй у XXI стагоддзі можа стаць вывучэнне замежных моў.

Менавіта ўменне наладжваць адносіны ляжыць у аснове арганізацыі вытворчасці, у сферы кіравання і сферы абслугоўвання, усіх форм навучання. Надзвычай важным у сістэме навучання ў гэтай сувязі ўяўляецца выкладанне замежных моў.

Традыцыйныя і наватарскія метады, праблемы выкладання замежных моў і многія іншыя пытанні сталі прадметам абмеркавання дэлегатаў міжнароднай навуковай канферэнцыі "Замежныя мовы: тэорыя і практыка выкладання", якая прайшла ў БДЭУ пад эгідай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Каталонскага політэхнічнага універсітэта (Іспанія), універсітэта Манпелье (Францыя), Кансорцыума беларускіх універсітэтаў.

У сваім выступленні рэктар БДЭУ прафесар Р.М.Карсека адзначыў, што Беларускі дзяржаўны універсітэт адным з першых сярод негуманітарных ВНУ зрабіў абавязковым для сваіх абітурыентаў уступны экзамен па замежнай мове. Узровень моўнай падрыхтоўкі ва універсітэце дастаткова высокі, а выпускнікі нярэдка свабодна валодаюць адной-дзвюма замежнымі мовамі. Любая прафесійная падрыхтоўка студэнтаў, якая адпавядае патрабаванням часу, ці гэта навучанне мовам, ці навучанне інфармацыйным тэхналогіям, вітаецца адміністрацыяй ВНУ. Каб дасягнуць асноўнай мэты - выпусціць спецыяліста з высокімі прафесійнымі і маральнымі якасцямі, павышаецца эфектыўнасць выкладання, удасканальваецца не толькі методыка навучання, але і кантроль паспяховасці.

Інтэнсіфікацыя вучэбнага працэсу з выкарыстаннем сучасных інфармацыйных тэхналогій (відэа, электронныя праекты, мультымедыйныя вучэбныя праграмы, дыстанцыйнае навучанне) сёння стала рэальнасцю, патрабуючы ад выкладчыка спалучэння традыцыйных і наватарскіх метадаў работы.

Ірына АЛЯКСАНДРАВА.

Сустрэчы

Жар-птушкі... на подыуме

Працягваюцца сустрэчы супрацоўнікаў дыпламатычных прадстаўніцтваў з работнікамі прафесійна-тэхнічнай адукацыі сталіцы. Замежныя госці пабывалі ўжо ў Вышэйшым прафесійным вучылішчы бытавога абслугоўвання насельніцтва, прафесійна-тэхнічным каледжы электронікі, вучэбна-прафесійным цэнтры дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, кулінарным вучылішчы №221.

А надоечы дыпламатычны транспарт быў аддадзены ў поўнае распараджэнне жонак дыпламатаў. Іншамаркі даставілі жанчын па адрасе: вуліца Маякоўскага, 123, дзе знаходзіцца прафтэхвучылішча №11 лёгкай прамысловасці.

Сярод гасцей як не заўважыш хлапчука гадоў пяці? Пакуль удзельніцы сустрэчы ўважліва разглядаюць навучэнскія экспазіцыі, тэкстыльнае абсталяванне і наглядныя дапаможнікі, малы гарэза так і намерваецца пагуляць. Яго мама, маладая француженка, ледзьве ўтрымлівае яго руку ў сваёй. Крыху сцішвае свавольніка падарунак ад навучэнцаў - лялечны мішка. Хлапчуку ён, відаць, падабаецца. А ў размову дзіця ўступае з ахвотаю, складна лапоча па-руску. Нават без акцэнту.

Але не толькі за гэта юнага француза можна лічыць сапраўдным мінчуком. Ужо палову свайго жыцця, праўда, пакуль нядоўгага, ён пражыў у Мінску. Крыху болей, чым у самім Парыжы. Ды і імя ў нашага героя рускае - Ігар. Хаця, як аказалася, так называюць сваіх дзяцей і французы.

Тата ў Ігара працуе дыпламатам, таму яго сям'я на радзіме амаль не бывае. Колькі краін ужо аб'ездзілі?! Ігарок старанна загінае на руцэ свае пальчыкі. А ў Мінску хлопчык ходзіць у дзіцячы садок, дзе і засвойвае рускую мову з новымі сябрамі. Хваліцца, што ў сям'і ён працуе перакладчыкам. Асабліва дапамагае сваёй маме ў магазіне, бо яна не ўмее разлічвацца за тавар. І тут жа паказвае свае здольнасці, перакладаючы гутарку з маці.

Мадам Віялайн, абаяльная, мілавідная жанчына, гаворыць толькі па-французску, раз-пораз перамяжоўваючы гаворку рускай лічылкай: "Два ў два будзе чатыры". Ніколі б не зразумела, калі б не падаспеў Ігарок.

Аказваецца, матэматыка тут ні пры чым, а проста мадам Віялайн гадуе ажно чацвярых сыноў. І што самае цікавае, у жанчыны - дзве пары двайнят. У Ігара ёсць яшчэ брацік, які таксама ходзіць у мясцовы садок. А двухгадовыя двайняты растуць дома, у "дыпламатычнай" кватэры.

І што тут скажаш! Гэта ж трэба за два разы нарадзіць чацвёра дзяцей і стаць маці-гераіняй! Нездарма ж французы лічацца ўлюбёнцамі лёсу.

А калі ўсур'ёз, дык хапае праблем і нашай мадам Віялайн. Прыйшлося паездзіць па свеце, і колькі яшчэ прыйдзецца. Ды і дзетак яна нарадзіла далёка ад роднай Францыі.

- А ў нашай суполцы мадам Віялайн самая актыўная, - далучаецца да размовы спадарыня Эльвіра Даўгова, жонка пасла Расіі. - Яна заўсёды ўдзельнічае ў нашых шматлікіх сустрэчах з беларусамі. Бярэ з сабою каго-небудзь з сыноў. Вось сёння пашанцавала Ігарку.

Эльвіра Даўгова з'яўляецца прэзідэнтам Мінскай групы Міжнароднага жаночага клуба, у якую ўваходзіць каля сарака жанчын, жонак дыпламатаў. Яна добра валодае некалькімі мовамі, асабліва англійскай. Вельмі таварыская па натуры, спадарыня Даўгова многа расказвае пра свае падарожжы ў шматлікія краіны, пра работу ў Міжнародным жаночым клубе.

У Мінску жанчыны ўжо наведалі многія культурныя цэнтры і навучальныя ўстановы, пабывалі ў тэатрах і на выстаўках. Займаюцца і дабрачыннай дзейнасцю.

Канешне, здзіўляць іншаземцаў, а тым больш дыпламатаў - справа, відаць, няўдзячная. Ды не! Нашаму прафтэхвучылішчу ўсё ж удалося пакарыць сваіх гасцей.

У гэты дзень французская мода адпачывала. І Парыж, відаць, не бачыў на подыуме... жар-птушак. Распушыўшы рознакаляровыя хвасты-веееры, яны ганарліва прагульваліся на... сукенках манекеншчыц. Узляцелі б, мабыць, калі б не былі ... штучнымі. Дэфіліруючы як знакамітыя мадэлі, навучэнкі дэманстравалі і дзелавыя ўборы, і вячэрнія сукенкі, і беларускія нацыянальныя строі. Якіх толькі фасонаў тут не было! Ажурнае пляценне, вышыўка, вязаныя аплікацыі, кветкавае аздабленне прыгожа дапаўнялі трыкатажнае палатно.

Ніхто і не верыў, што ўсе прадстаўленыя вырабы зроблены рукамі саміх навучэнцаў разам з майстрамі вытворчага навучання.

Госці не скупіліся на пахвалу. Словы захаплення, якія гучалі на розных мовах, не мелі патрэбы ў перакладзе. З'явіліся ахвотнікі набыць некаторыя вырабы.

Такіх было дастаткова і на выстаўцы дываноў. Нават наш Ігарок з задавальненнем пагладжваў мяккія габелены з прыгожымі краявідамі, васільковымі букетамі, восеньскімі пейзажамі. Хто хацеў пазнаць прамудрасці дыванаткацтва, мог тут жа сесці за ткацкі станок. І, канешне, Ігар быў першым.

Сустрэча працягвалася ў адной з аўдыторый вучылішча. Паступова, па меры знаёмства, яна ператварылася ў шчыры, зацікаўлены дыялог. Дырэктар Васіль Іванавіч Букланаў толькі і паспяваў адказваць на пытанні. Гасцей зацікавіла, што ў вучылішчы займаецца больш пяцісот навучэнцаў ажно па 17 спецыяльнасцях. Даведаліся яны і аб тым, што такое базавае прадпрыемства, ліцэйская група, пазабюджэтная дзейнасць. Аб праблемах не гаварылі - тут усе былі дыпламатамі. Акрамя работнікаў вучылішча, беларускі бок прадстаўлялі першы сакратар Службы дзяржпратакола Міністэрства замежных спраў Антаніна Уладзіміраўна Струнеўская, а таксама галоўны спецыяліст аддзела па рабоце з дыпламатычным корпусам Галоўнага ўпраўлення па абслугоўванні дыпламатычнага корпуса і афіцыйных дэлегацый Упраўлення справамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Таццяна Фёдараўна Герасімовіч.

Абедзве прадстаўніцы пастаянна суправаджаюць дыпламатычныя дэлегацыі ў Мінску і добра ведаюць інтарэсы замежных гасцей.

Развітваліся як добрыя знаёмыя. А Ігарок яшчэ доўга махаў рукою ў машыне. Бывай, юны француз! А лепш - да сустрэчы! Можа, вернешся ў Беларусь ужо ў рангу дыпламата?

Ала КЛЮЙКО.

"Настаўніцкая газета" ў гасцях у Валожынскай беларускай гімназіі

Парад тэхналогій

Калі сярэдняе звяно ў школе яшчэ рэфармуецца, дык пачатковая школа ўжо выйшла з гэтага стану і працуе ў даволі зладжаным рэжыме. Валожынская гімназія - не выключэнне. У ёй пачатковая школа - сфарміраваны згодна запатрабаванням часу механізм. Яна працуе вельмі эфектыўна, таму ў старэйшыя класы пераходзяць добра падрыхтаваныя дзеці з высокай ступенню матывацыі да вучобы.

Пачатковая школа гімназіі Валожына вызначаецца некалькімі напрамкамі дзейнасці. У ёй працуюць і, як гавораць у педагагічных колах, пайшлі тэхналогіі праблемнага навучання, развіцця па сістэме Эльконіна-Давыдава, адукацыйная мадэль "Крок за крокам". Асноўная ідэя, якой прытрымліваюцца настаўнікі пачатковых класаў – каб дзіцяці было цікава і каб яно само было крыніцай навучальнага працэсу. "Працуючы па тэхналогіі праблемнага навучання, я імкнуся перш за ўсё навучыць сваіх дзетак вучыцца. На ўроках дзеючай асобай выступае вучань, мая ж роля зводзіцца да таго, каб накіроўваць маленькіх даследчыкаў у адкрыццях новага, – расказвае настаўніца 2 "А" класа Ірына Стоўпнік. – Вялікая ўвага пры праблемным навучанні адводзіцца развіццю мовы. У мяне ніколі не ўзнікае пытання: чаму на ўроку дзеці маўчаць? Яны ўвесь час нешта абмяркоўваюць, даказваюць, спрачаюцца, задаюць адзін аднаму пытанні".

"Адной з асаблівасцяў адукацыйнай мадэлі "Крок за крокам" з'яўляецца праектнае навучанне, – працягвае гаворку настаўніца 1 "Б" класа Галіна Сямёнаўна Неўвядомская. – Што гэта такое? Для вучняў гэта – навучанне, свабода выбару, развіццё пазнавальнай цікавасці, фарміраванне пастаяннага пошуку крыніцы ведаў. Для настаўніцы – магчымасць самаразвіцця, свабоды творчасці, дасканалае выкарыстанне асобы дзіцяці. Для бацькоў – магчымасць больш даведацца пра сваё дзіця. Да таго ж адным з прынцыпаў, пакладзеных у аснову гэтай тэхналогіі, з'яўляецца цесная і моцная сувязь школы з сям'ёй. Прысутнасць бацькоў на ўроках і іх актыўны ўдзел у працэсе навучання дапамагае настаўніку зрабіць заданні разнастайнымі, ускладніць іх, арганізаваць групавую працу. Выдатна, што на святах за кубачкам гарбаты збіраюцца бацькі, дзеці і настаўнікі. Гэта аб'ядноўвае і дае магчымасць бліжэй пазнаёміцца адзін з адным, падзяліцца вопытам і проста адпачыць разам. Зараз у класе ідзе падрыхтоўка да свята "Мая першая адзнака"."

А з настаўніцай, якая працуе па тэхналогіі развіццёвага навучання па сістэме Эльконіна-Давыдава, я пазнаёмілася падчас урока рускай мовы ў 1 "А" класе. Святлана Казіміраўна Шакун толькі другі год праводзіць урокі па гэтай сістэме, але атрымліваецца ў яе выдатна. "Пры такім навучанні павялічваецца пазнавальная цікавасць не толькі ў дзяцей, але і ў самога настаўніка", – пасля ўрока ўжо сказала яна.

Што датычыцца самога ўрока, дык ён прайшоў у вельмі хуткім тэмпе. Я ледзь паспявала сачыць за яго ходам і за думкамі настаўніцы. "Сёння мы з вамі даследчыкі", – напачатку сказала Святлана Казіміраўна. "Што мы будзем даследаваць?", – працягвала яна. У адказ пачула: "Словы". Вось тут "тэорыя" і скончылася, пачалася "практыка". "Пагуляем у гульню?" – запытала Святлана Казіміраўна. Што за пытанне? Безумоўна! Хтосьці быў кантралёрам, а хтосьці выканаўцам. Працавалі ў парах, вучыліся выдзяляць аснову і канчатак у словах. Заданне выконвалася па алгарытму, дзеці мяняліся ролямі выканаўцы і кантралёра, правяраючы і ацэньваючы адзін аднаго. На дошцы ў дапамогу ім настаўніца намалявала схему. Цікавай і нетрадыцыйнай была дэманстрацыя дзецьмі таго, што яны ўжо выканалі заданне – уверх узнімалі сашчэпленыя рукі той пары, што працавала разам.

Потым было замацаванне матэрыялу з апорай на схему – мадэль спосабу праверкі арфаграм па закону рускага пісьма. І толькі на гэтым этапе ўрока я зразумела, што яго тэмай з'яўлялася "Адпрацоўка спосабу праверкі арфаграм слабых пазіцый".

Індывідуальная праца ў парах хутка змянілася на групавую. Кожнай групе давалася слова з "падвохам". У класе працавалі чатыры групы. Неабходна было падабраць словы для праверкі слабай пазіцыі. Групы працавалі са словамі: з-ма, па-ра, л-са, ст-да. Затым мы абменьваліся заданнямі і пытаннямі.

Сорак пяць хвілін прайшлі хутка. Вось урок і канец урока. Святлана Казіміраўна задае "разумнае" пытанне: над чым мы сёння працавалі? Адказы ж запісаны на дошцы: 1) шукалі частку слова; 2) знаходзілі моцную пазіцыю для праверкі слабай.

Я спыніла сваю ўвагу далёка не на ўсіх момантах урока, распланаванага пахвілінна. У класе не было нікога пасіўнага. Дзеці былі максімальна рухомымі на працягу ўрока. Зацікаўлены вочы дзяцей, іх праца... Святлана Казіміраўна расказвае пра тэхналогію развіццёвага навучання ў 1"А" класе, які валодае такімі якасцямі.

– Першая перавага сістэмы Эльконіна-Давыдава ў тым, што дзеці працуюць самастойна, веды даходзяць не ў гатовым выглядзе, а вучні самі здабываюць іх, становяцца саўдзельнікамі разам усім незразумелым, складаным, аргументуюць свой пункт погляду, дыскусіруюць. Настаўнік кіруе працэсам нябачна, і дзеці, больш уступаючы ў кантакт паміж сабой, вучаць адзін аднаго вучыцца. Такі шлях дазваляе педагогу быць больш творчым. Ніколі не ведаеш, што адбудзецца на ўроку. Дзеткі больш раскаваныя, не баяцца сказаць тое, што думаюць, не баяцца памыліцца. Вельмі важны і той факт, што яны могуць самі вызначыць, што ўжо ведаюць, а чаго яшчэ не. Могуць правесці мяжу: веданне – няведанне.

Тое, што для дзяцей развіццёвае навучанне вялікі плюс, зразумела. А як для настаўнікаў? Ім жа рыхтавацца да ўрокаў трэба.

– Мы вучымся разам з дзецьмі, але, разам з тым, два разы ў год наведваем курсы ў Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, дзе сустракаемся з аўтарамі падручнікаў, па якіх працуем. Яны нам даюць свае рэкамендацыі, якія вельмі спрыяюць падрыхтоўцы да ўрокаў. Дапамагае і абмен вопытам. У нашай гімназіі два настаўнікі працуюць па сістэме развіццёвага навучання. Невялікія цяжкасці ўзнікаюць з падручнікамі, якія мы набываем за кошт бацькоў. Зараз расійская пачатковая школа пераходзіць на чатырохгадовае навучанне, мы ж вучымся па іх падручніках, разлічаных на трохгадовую пачатковую школу, якія, на жаль, пачынаюць здымаць з друку.

Вось так працуюць і вучацца ў Валожынскай гімназіі. Выбар, творчы пошук, максімальная рэалізацыя магчымасцей – прыярытэты навучання ў гэтай установе. Асобасна-арыентаваны падыход становіцца не дасягненнем, а пастаянным атрыбутам сучаснай школы. Як гаворыцца, усё лепшае – дзецям.

Вольга ДУБОЎСКАЯ.

НА ЗДЫМКУ: С.К.Шакун праводзіць урок рускай мовы ў 1"А" класе.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Адукацыйныя і выхаваўчыя задачы факультатыўных курсаў па геаграфіі непарыўна звязаны з задачамі, пастаўленымі ў вучэбнай праграме. Але факультатывы не дубліруюць яе, а паглыбляюць веды школьнікаў, пашыраюць кругагляд, знаёмяць з геаграфічнай тэрміналогіяй, выхоўваюць цікавасць да краязнаўства, акрэсліваюць праблемы фізічнай і сацыяльна-эканамічнай геаграфіі, а таксама прапануюць шляхі іх вырашэння. Яны заклікаюць зацікавіць, захапіць, выклікаць жаданне пазнаваць навакольны свет і на ўроках, і ў пазаўрочны час.

Геаграфія роднага Дома

Я распрацавала тры праграмы факультатыўных курсаў:
1. "Краіны і народы" (двухгадовы этнагеаграфічны курс у 7–8 класах);
2. "Асновы экалогіі" (геаграфа-экалагічны курс у 10 класе);
3. "Валожыназнаўства" (геаграфа-краязнаўчы курс у 9 класе).

Дзве першыя праграмы рэкамендаваны навукова-метадычным цэнтрам вучэбнай кнігі і сродкаў навучання Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Хачу больш падрабязна спыніцца на курсе "Валожыназнаўства". Галоўны падыход сёння ў выкладанні геаграфіі – краязнаўчы, і гэты курс добра дапаўняе асноўную праграму. Інфармацыю, сабраную ў выніку стварэння гэтага факультатыва, я выкарыстоўваю не толькі на ўроках геаграфіі ў 9-х класах. Вось некалькі прыкладаў.

У 7 класе вывучаецца тэма "Рэсурсазабяспечанасць і ахова навакольнага асяроддзя". Прапаную вучням адказаць на пытанне: "Якія віды прыродных рэсурсаў вы ведаеце?" Дзеці пералічваюць: мінеральныя, водныя, зямельныя, лясныя... Задаю наступнае пытанне: "А якія віды прыродных рэсурсаў прадстаўлены ў нашым раёне?" Вучні падкрэсліваюць у сшытках адпаведныя віды. Настаўнік: "Што вы ведаеце пра мінеральныя, лясныя, водныя, зямельныя і рэкрэацыйныя рэсурсы Валожыншчыны?" Далей мы высвятляем, што лясістасць нашага раёна вышэйшая за сярэднерэспубліканскую (36 працэнтаў); што мінеральна-сыравінная база слабая (прадстаўлены торф, пясчана-гравійны матэрыял, гліна); што водныя рэсурсы ў нас у дастатковай колькасці, але каля 200 гідралагічных аб'ектаў забруджаны з-за адсутнасці ачышчальных прыстасаванняў на прадпрыемствах; што рэкрэацыйныя рэсурсы нашага раёна цікавыя і даволі багатыя (гэты факт стаў адкрыццём для многіх школьнікаў) – гэта зоны адпачынку, палацава-паркавыя ансамблі, старажытныя гарадзішчы, культавыя збудаванні. Вучні былі вельмі здзіўлены тым, што на тэрыторыі Валожынскага раёна размяшчаецца Рэспубліканскі геолага-геамарфалагічны заказнік "Януковы горы".

На жаль, вымушана канстатаваць, што не толькі школьнікі, але і многія дарослыя практычна нічога не ведаюць пра сваю бацькаўшчыну.

На факультатыўных занятках мы паглыбляем веды, атрыманыя на ўроках геаграфіі. Праводзячы даследчую работу па тапаніміцы Валожыншчыны, мы з дзецьмі не толькі замацоўваем паняцце "тапаніміка", паўтараем тапанімічную класіфікацыю, але і ўводзім паняцце "айконімы" (назвы паселішчаў), вывучаем умоўныя знакі, прынятыя ў тапаніміцы, ствараем тапанімічныя карты раёна – насценную і настольную.

Вучні 9-х класаў аб'ядноўваюцца ў творчыя групы для выканання даследчых, творчых і практычных заданняў. Школьнікі стварылі насценныя карты "Турысцка-краязнаўчыя магчымасці Валожынскага раёна", "Карта ландшафтаў", "Карта прамысловасці", "Тапанімічная карта". Ідзе работа над картай "Арэалы распаўсюджання рэдкіх і ахоўваемых відаў жывёл і раслін", ужо выкарыстоўваецца блок насценных табліц.

Многія вучні 8–10 класаў, зацікавіўшыся "Валожыназнаўствам", вырашылі паспрабаваць шчасця ў Рэспубліканскім літаратурна-краязнаўчым конкурсе "Легенды майго дома".

Я цвёрда перакананa, што пазнанне сваёй малой радзімы (раёна, горада, вёскі), яе культуры, геаграфіі, гісторыі, знаёмства са знакамітымі землякамі ўзгадуе ў нашых дзецях пачуццё шчырай любові і прывязанасці да мясцін свайго маленства. Гэтыя пачуцці, падтрыманыя ведамі, не згаснуць з гадамі. А значыць вырасце пакаленне кіраўнікоў, палітыкаў, бізнесменаў, ды проста працаўнікоў, для якіх не будзе другарадных або нязначных праблем – і ўсё, звязанае з малой і з вялікай Радзімай, будзе важным, і будзе вырашацца хутка і эфектыўна. Бо любоў жыве не толькі ў сэрцы, а і ў галаве, і ў руках.

Святлана ЛОГВІНЦАВА,
настаўнік геаграфіі вышэйшай катэгорыі.

Шукаем сваю дыферэнцыяцыю

Лічу, што настаўнік павінен ладзіць сваю работу такім чынам, каб спрыяць развіццю разумовай дзейнасці вучняў, абуджаць іх ініцыятыву, фантазію, творчы пошук. З гэтай мэтай я выкарыстоўваю такія прыёмы, як розныя формы групавой работы на ўроках і ў пазаўрочны час, лекцыйна-семінарскую сістэму навучання ў старшых класах, дыферэнцыраванае навучанне.

У нас у гімназіі дыферэнцыяцыя праводзіцца па профільнай арыентацыі, а ўнутры класа – па ўзроўню развіцця. Для мяне важнейшым відам дыферэнцыяцыі пры навучанні на ўсіх этапах з'яўляецца ўзроўневая дыферэнцыяцыя. Яе асноўная асаблівасць – своеасаблівае структураванне патрабаванняў да ведаў і ўменняў вучняў – выразна выпрацоўваюцца ўзроўні абавязковай падрыхтоўкі, які задае ніжнюю планку засваення матэрыялу. Гэты ўзровень, безумоўна, даступны для ўсіх школьнікаў. На яго аснове фарміруецца павышаны ўзровень авалодання курсам. Вучні атрымліваюць права і магчымасць, калі вучацца ў адным класе і па адной праграме, выбіраць той узровень засваення, які адпавядае іх патрабаванням, здольнасцям і інтарэсам.

Узровень абавязковай падрыхтоўкі павінны быць адкрытымі, гэта значыць зразумелымі для вучняў. Толькі ў такім выпадку можна разлічваць на пазнавальную актыўнасць школьнікаў. Бо калі мэты вядомыя і пасільныя, а іх дасягненне заахвочваецца, то падлеткі будуць імкнуцца да іх ажыццяўлення.

Практычная рэалізацыя ўзроўневай дыферэнцыяцыі не павінна азначаць, што адным вучням прапануецца вялікі аб'ём матэрыялу, а другім – малы. Я патрабую, каб кожны школьнік поўнасцю засвоіў новы матэрыял, пазнаёміўся з ім у адпаведнасці з узроўнем разумовага развіцця. Дадатковае заданне прапаноўваю ў сваім узроўні дзейнасці. Адны дзеці ўспрымаюць гэты ўзровень цалкам, другія ж, каб не разгубіцца ў багацці інфармацыі, возьмуць з яе тое, што прадугледжваецца мінімальным стандартам.

Рэалізацыя ўзроўневага падыходу пры навучанні матэматыцы запатрабавала ад мяне распрацоўкі цэлага комплексу мер, спецыяльнай тэхналогіі. І перш за ўсё была перагледжана сістэма кантролю. Кантроль і ацэнка павінны адлюстроўваць прыняты ўзроўневы падыход. У працэсе навучання кантроль, як правіла, прысутнічае на ўсіх этапах, пачынаючы з самых першых момантаў авалодання новым матэрыялам і заканчваючы падагульняючымі заняткамі па тэме.

Я прыхільніца дыферэнцыраванага навучання, бо яно мае наступныя станоўчыя аспекты:

1. Выключаецца неапраўданая і нематэзгодная ўраўнілаўка дзяцей.
2. Рэалізуецца жаданне моцных вучняў атрымліваць больш глыбокія і поўныя веды.
3. Павышаецца ўзровень адказнасці школьнікаў: моцныя не расчароўваюцца ў сваіх здольнасцях, слабыя атрымліваюць магчымасць адчуць поспех у вучобе, рэальна ацэньваючы свае сілы.
4. Аблягчаецца засваенне матэрыялу слабымі вучнямі, бо дзецям прадастаўляецца магчымасць вывучаць матэрыял у аптымальным для яго тэмпе.
5. Павышаецца цікавасць да вывучэння прадмета і ў моцных, і ў слабых групах, таму што навучанне арыентавана на "зону бліжэйшага развіцця" вучняў.

Акрамя пералічаных станоўчых аспектаў дыферэнцыраванага навучання, трэба адзначыць, што яно мае і адмоўныя бакі, такія як:

1. Падзел дзяцей у залежнасці ад узроўню развіцця – негуманны.
2. Настаўніку даводзіцца траціць дадатковыя сілы і час для складання і праверкі рознаўзроўневых заданняў.
3. Мяняецца самаацэнка вучняў: у здольных дзяцей узнікае пачуццё выключнасці, у слабых можа развіцца комплекс непаўнацэннасці.

Але, нягледзячы на пэўныя мінусы, дыферэнцыраванае навучанне – гэта тэхналогія, якая найбольш падыходзіць да масавай школы і, відома, дае свае вынікі.

Хачу ўзгадаць пра вучняў нашай гімназіі: Сяргея Неўдамскага і Яўгена Пасеку. Сяргей – прызёр раённых і абласных алімпіяд па матэматыцы, цяпер вучыцца ў ліцэі БДУ, а ў гэтым годзе быў ганараваны дыпломам II ступені. Яўген заняў першае месца ў рэспубліканскім конкурсе "Кенгуру" і мае цяпер самы высокі бал па спецыяльнасці "Банкаўская справа" ў Навапольскім тэхнікуме. Хачу адзначыць, што ўсе 18 выпускнікоў мінулага года, у якіх я выкладала матэматыку па тэхналогіі дыферэнцыраванага навучання, паспяхова здалі гэты прадмет на ўступных экзаменах у вышэйшыя навучальныя ўстановы і з'яўляюцца цяпер студэнтамі інстытута імя Сахарава, Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі і БАТУ.

Іна РЭУТ,
настаўніца матэматыкі.

НА ЗДЫМКУ: І.В.Рэут.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Разбор паняцця "прыгажосць"

Правядзенне прадметных тыдняў стала ў нашай гімназіі традыцыяй. Прадумваючы план такога тыдня, мы заўсёды прыслухоўваемся да пажаданняў гімназістаў. Стараемся, каб сустрэчы ў літаратурным салоне, пасяджэнні ў клубе "А+Б", літаратурныя вечары, віктарыны, урокі былі цікавымі для школьнікаў, каб мерапрыемствы сталі карысным дадаткам да прадметаў.

Сёлета тэму тыдня падказалі старшакласнікі. Яе мы прымеркавалі да любімага ўсімі намі Дня святога Валянціна і назвалі "Аблічча любові".

К.Г.Паустоўскі пісаў: "У любові ёсць тысячы аспектаў, і ў кожным з іх – свой свет, свой смутак і свой водар". Таму кожны дзень тыдня быў прысвечаны аднаму з аспектаў любові: "З любоўю да прыроды" (панядзелак), "Быць на зямлі чалавекам" (аўторак), "Святая жаночая душа" (серада), "Майго кахання нягучныя словы" (чацвер), "Што ёсць прыгажосць і чаму яе абагаўляюць людзі?" (пятніца).

Хочацца падзяліцца вопытам правядзення ўрока па тэме "Што ёсць прыгажосць і чаму яе абагаўляюць людзі?". Ідучы на такую размову з васьмікласнікамі, я выдатна ўсведамляла, што ў іх ужо ёсць сваё ўяўленне аб прыгажосці. Нашы дзеці жывуць не ў вакууме. Конкурсы прыгажосці, кіно, відэакліпы – гэта рэальнасць жыцця. І, на жаль, у дзяцей фарміруецца ўяўленне аб прыгожым з пазіцый адыёзных публікацый, літаратурных бестселераў, формулы "90–60–90".

Чаму нашы вучні павінны пазнаваць прыгожае з крыніц, мякка кажучы, не заўсёды высокамаральных і высокамастацкіх? Калі мы не пакажам шлях да ісціны ў школе, у дарослым жыцці чалавек наўрад ці зможа аддзяліць зерне ад пустазелля. Магчыма метадам спроб і памылак..

Вучэбная хрэстаматыя для 8 класа дае выдатны матэрыял для размовы аб прыгажосці: "Партрэт", "Аб прыгажосці чалавечых твараў", "Непрыгожая дзяўчынка" М.Забалоцкага, вершы Я.Еўтушэнкі і М.Рубцова.

На дошцы афармляецца выстаўка партрэтнага жывапісу розных мастакоў. У цэнтры – выказванне М.Забалоцкага аб прыгажосці. Гучыць музыка.

Уступнае слова настаўніка: "Колькі хараства ў чалавечых тварах! Усё глядзеў бы на іх і глядзеў без канца". Гэтымі радкамі паэта хацелася б адкрыць сённяшні ўрок. Углядзімся ў твары людзей, якія глядзяць на нас са свайго часу. Юныя і сталыя, сумныя і радасныя, незвычайнай прыгажосці і проста мілавідныя. Чалавечыя твары... Нехта з вялікіх сказаў: "Самае займальнае для нас на зямлі – чалавечы твар". Чаму ж твары людзей на палотнах жывапісцаў здаюцца нам прыгожымі?

Гучыць верш М.Забалоцкага "Партрэт". Гэты цудоўны паэт XX стагоддзя ставіў у сваёй творчасці вострыя, нялёгкія, злабадзённыя пытанні. Адно з іх – "Што ёсць прыгажосць і чаму яе абагаўляюць людзі?"

Што ж ёсць прыгажосць? Падлеткі зачытваюць выказванні аб прыгажосці са зборніка "Вітражы мудрасці" і тлумачаць, чаму менавіта гэтая думка падаецца ім цікавай (заданне атрымана загадзя).

Падсумоўваючы адказы вучняў, настаўнік падкрэслівае разнастайнасць і арыгінальнасць меркаванняў. Мы ж вырашаць гэтую праблему будзем з дапамогай паэзіі М.Забалоцкага.

Вучань чытае напамяць верш "Аб прыгажосці чалавечых твараў". Пытанні для разважання над вершам:

1. Які прыём выкарыстоўвае паэт, разважаючы пра розныя чалавечыя твары?

2. Якімі ж могуць быць чалавечыя твары?

Твары – "пышные порталы" (важныя, недаступныя, самаўлюбёныя, ганарлівыя, твар як шыкоўная шыльда); твары – "жалкие лачуги", "где варится печень и мокнет сычуг" (твары грубыя, жывёльныя, не адухоўленыя думкай і пачуццём); твары-цямніцы (твар як за сямю пячацямі, цяжка сказаць, што ў ім – дабро ці зло); твары-вежы (фанабэрлівыя, халодныя, недаступныя).

Як пачынаецца дзевяты радок да слова "чаму"? (Саюзам "але".) Якія ж твары дарагія паэту? Чаму ён іх параўноўвае з "дыханьем весеннего дня" і "ликующими песнями"? Чым, на думку паэта, "мир велик и чудесен"? (Сонечнымі, цёплымі, яснымі, як вясна, тварамі, якія, як музыка, лечаць і пранікаюць у душу.)

Паэт запрашае прыгледзецца да чалавечых твараў. Але ж гэтыя твары – і мы з вамі! І на нас глядзяць. Так што нашы твары для некага могуць быць і "пышными порталами", і "ликующими песнями"...

"Непрыгожая дзяўчынка" (чытае напамяць вучань). Якія радкі ў вершы асабліва запомніліся? Што, акрамя непрыгожага твару, бачыць паэт у дзяўчынцы? Што ў ёй заслугоўвае ўвагі і захаплення? Спытаем у сябе: ці кожны з нас здольны радавацца чужой радасці? Лягчэй пазайздросціць... Чым жа больш за ўсё занепакоены паэт? Пра што яму не хочацца думаць? Якую бясцэнную якасць возьме з сабой у дарослы свет дзяўчынка? У чым сэнс выразу "младенческая грация души"? Чаго б вы хацелі пажадаць лірычнай гераіні? (Няхай не заўсёды добры, але заўсёды справядлівы свет ацэніць яе самаахвярнасць і бескарыслівасць.)

Звернем увагу на сінтаксіс верша. Чаму менавіта ў другой частцы так многа пытальных і клічных сказаў? У чым сэнс антытэзы "пустата – агонь"? (Агонь – гэта святло, цяпло, жыццё.)

Дык што ж такое наша знешнасць, на думку паэта? (Усяго толькі пасудзіна...) Што важней: пустая пасудзіна або агонь у ім? А ў жыцці да каго мы цягнемся душой: да халодных і прыгожых манекенаў або да бескарыслівых, добрых людзей? А як вы разумееце такую думку С.Вейля: "Прыгажосць – гэта гармонія выпадку і дабра"? (Выпадак – ад Бога, ад прыроды, дабро – ад чалавека...)

А цяпер давайце звернемся да слоўніка і высветлім, як у ім тлумачыцца паняцце "прыгажосць". Супаставім нашы разважанні і высновы са слоўным артыкулам. (Чытанне артыкулаў да слоў "прыгажосць", "прыгожы".) Вучні абмяркоўваюць змест артыкулаў. Уважліва перачытаем азначэнні. Што засталося ад нашай размовы? (Правільнасць ліній, спалучэнне фарбаў, мілагучнасць.) Прыгажосць усюды: у архітэктуры, жывапісе, музыцы... Мудрацамі напісаны сотні кніг, абаронены навуковыя дысертацыі, прысвечаныя прыгажосці. Але гэта ўжо тэма для іншай размовы. Мы ж разважаем аб прыгажосці чалавека.

Паспрабуем "расшыфраваць" слоўны артыкул і падвядзём вынік нашай працы ў выглядзе невялікага сачынення-разважання на адну з тэм:

"Над чым прымусілі задумацца вершы М.Забалоцкага?"

"Пра што мне хацелася паспрачацца, прадоўжыць размову?"

"Каго я магу назваць пасапраўднаму прыгожым чалавекам?"

"...што ёсць прыгажосць?"

Гучыць лірычная мелодыя. Вучні працуюць над мініяцюрай.

У канцы ўрока яны зачытваюць свае сачыненні. Настаўнік адзначае вартасці кожнага з іх. Калі ж узнікаюць пытанні, прапаную падумаць над імі дома, да іх звернемся на наступным уроку. У якасці хатняга задання таксама трэба будзе вывучыць адзін з вершаў Забалоцкага. Свой выбар абгрунтаваць.

Заключнае слова настаўніка. Вельмі спадзяюся, што ўрок вам спадабаўся, прымусіў задумацца: хто я для людзей і хто людзі для мяне? А для таго, каб кожнаму чалавеку, а значыць і нам з вамі, жылося на зямлі ўтульна і камфортна, трэба ў першую чаргу паглядзець на сябе збоку. "Прыгожым здаецца ўсё тое, на што сам глядзіш з любоўю" (К.Маргенштэрн.)

Таісія ШАКУН,
настаўніца рускай мовы і літаратуры.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Добры ўспамін пра сябе пакінуў настаўнік працы В.Ф.Язерскі: з дапамогай звычайнай мешкавіны і дрэва ён надаваў бетонным школьным сценам больш прыемны выгляд. Цяпер яго справу ў школе працягвае сын – Андрэй Віктаравіч, гаспадар дзвюх майстэрняў па апрацоўцы драўніны і металу.

У дырэктара Валожынскай гімназіі ёсць асаблівы дар – схіляць да сябе людзей. Ёй усе дапамагаюць. Таму матэрыяльна-тэхнічная база ў школе задавальняе вучэбна-выхаваўчы працэс. Кабінеты – абсталяваны, у лабаранцкіх – ёсць усё для правядзення творчых і вопытных даследаванняў; для заняткаў і пазакласных мерапрыемстваў па фізічным выхаванні ёсць стадыён з гімнастычным гарадком, а таксама дзве спартыўныя залы, трэнажорная, атлетычная і тэнісная залы.

У кожным настаўніку, у кожным дзіцяці, у кожным бацьку дырэктар выхоўвае пачуццё гаспадара школы. Мажліва, яно і захоўвае аднойчы прыдбанае, зробленае ў гімназіі.

Такая невялічкая перадгісторыя школы. Цяпер – пра дзень сённяшні. У 1999 годзе педагагічны калектыў гімназіі ўзяў кірунак на стварэнне АКМЕ – школы (гр. АКМЕ-вяршыня). Такой навучальнай установы, дзе б усе ўдзельнікі вучэбнага працэсу знаходзіліся пастаянна на вяршыні творчага і душэўнага ўздыму. Была вызначана місія гімназіі. Тут можна вылучыць дзве самыя асноўныя задачы: у дачыненні да настаўніка – ствараць неабходныя ўмовы для росту педагога-прафесіянала, настаўніка -майстра, набліжэння школы да самаразвіваючай сістэмы, у якой педагагічны калектыў валодаў бы акмелагічнымі метадамі і тэхналогіямі; і для вучняў – каб яны авалодалі зместам адукацыі на павышаным узроўні ведаў, які патрабуецца для прафесійнай арыентацыі і паступлення ў ВНУ.

Навучанне гімназістаў вядзецца па двух асноўных профілях – прыродазнаўча-матэматычным і гуманітарным. Структура гэтых профіляў дастаткова гібкая, каб вучні мелі магчымасць пры жаданні перайсці з аднаго профілю на другі без пачуцця псіхалагічнага дыскамфорту.

Правінцыяльная адукацыя са сталічным размахам

У старэйшай школе працуюць ліцэйскія класы, іх напрамак (спецыфіка) вызначаўся ўмовамі рэгіёна. Па-першае, Валожын – сельскагаспадарчы раён, па-другое, у горадзе размешчана ваенная часць. Два гэтыя фактары не маглі не паўплываць на жаданні дзяцей і іх бацькоў. Гімназія заключыла пагадненне аб супрацоўніцтве з Ваеннай акадэміяй і БАТУ. Так ліцэісты паступова становяцца студэнтамі гэтых ВНУ.

Асобна хочацца адзначыць вывучэнне ў гімназіі замежнай мовы. Асноўная – англійская, дзеці пачынаюць вывучаць яе з першага класа, а з пятага выбіраюць другую замежную мову. Выбар багаты: нямецкая, французская, іспанская, польская. Летась былі створаны ліцэйскія класы ад лінгвістычнага ўніверсітэта. Адзін раз у месяц вучні паглыбляюць свае веды па англійскай і нямецкай мовах, займаючыся па індывідуальных праграмах з вопытнымі ўніверсітэцкімі выкладчыкамі. Пры кафедры замежных моў створана тэатральная студыя, што дае магчымасць вучням хутчэй адчуць мову, глыбей пазнаёміцца з замежнай літаратурай, гісторыяй, звычаямі і традыцыямі народа. Уздзеянне на пачуцці і эмоцыі праз тэатр і музыку стымулюе вывучэнне мовы, дапамагае стварэнню моўнага асяроддзя, набліжанага да натуральнага.

Мадэль сучаснай гімназіі спалучае ў сабе прадметнаскіраваную арыентацыю з асобасным падыходам. Настаўнікі разумеюць, што сёння ў выкладанні нельга абысціся старымі метадамі. Усё больш педагогаў імкнецца праводзіць свае ўрокі варыятыўна, вызначаць канкрэтную вучэбную задачу перад кожным вучнем, рабіць акцэнты на пошукавы, даследчы, праблемны характар заняткаў. Гімназія мае статус раённай эксперыментальнай пляцоўкі па развіццёваму навучанню і статус рэспубліканскай эксперыментальнай пляцоўкі па праграме "Крок у будучае". Тут таксама працуюць некалькі творчых лабараторый. Напрыклад, для настаўнікаў, якіх цікавяць тэхналогіі вучэбнага даследавання, рознаўзроўневага навучання, асобасна-арыентаванай тэхналогіі. Галоўнымі памагатымі настаўнікам пры павышэнні іх майстэрства выступаюць іх прадметныя кафедры. Каардынатарам метадычнай работы з'яўляецца метадычны Савет гімназіі, у склад якога ўваходзяць адміністрацыя і загадчыкі кафедр. Вялікая работа вядзецца ў гімназіі з мэтай росту настаўніка, яго інфармацыйнага і навукова-метадычнага забеспячэння.

Аналіз статыстыкі дасягненняў паказвае: гімназісты праяўляюць высокую актыўнасць і падчас навучальнага працэсу, і ў пазакласных – інтэлектуальна-спартыўных – мерапрыемствах. У мінулым годзе з 58 выпускнікоў 11 атрымалі залатыя медалі і 9 – серабро. Усе медалісты і яшчэ 16 выпускнікоў паступілі ў ВНУ. Пачынаючы з 1999 года, гімназія ўпэўнена трымае лідэрства ў раённых прадметных алімпіядах. Пад кіраўніцтвам сваіх настаўнікаў гімназісты актыўна ўдзельнічаюць у розных алімпіядах і конкурсах. І нават такога ўзроўню, як міжнародныя.

Пра дзень заўтрашні. Школа – гімназія – АКМЕ-школа... ланцужок працягваецца. У дасканаласці няма мяжы. І, як сказала на развітанне Тамара Іванаўна Інфаровіч, у гімназіі яшчэ шмат цікавых задум і праектаў.

Святлана КІРСАНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: дырэктар Валожынскай гімназіі Т.І.Інфаровіч (стар.1); на ўроку матэматыкі ў 5"А" класе.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Падзея

Яны яшчэ толькі пачынаюць

Днямі адбылася цырымонія ўрачыстага ўручэння ўзнагарод Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў. На гэты раз прэміямі былі ўганараваны студэнты Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, якія сталі пераможцамі II Рэспубліканскага конкурсу творчых работ студэнтаў па грамадскіх навуках "Беларусь у XXI стагоддзі".

Лаўрэатамі конкурсу сталі пяцёра студэнтаў чацвёртага курса Інстытута дзяржаўнага кіравання акадэміі. Гэта – Таццяна Герасімава, Мікалай Ільін, Алена Лапуць, Ігар Рыжко і Ганна Шышкова. Спецыяльным фондам Прэзідэнта былі адзначаны таксама іх навуковыя кіраўнікі: Аляксандр Сцяпанавіч Галавачоў, Таццяна Мікалаеўна Важанкова, Алена Вітальеўна Мельнікава і Аксана Эдуардаўна Шаркова.

Увогуле цырымонія атрымалася вельмі эмацыянальнай. "Віноўнікі" ўрачыстасці шчыра дзякавалі сваім навуковым кіраўнікам за дапамогу і падтрымку, а рэктар Пётр Дзмітрыевіч Кухарчык – і тым, і другім. За тое, што апраўдалі высокі прэстыж сваёй навучальнай установы, бо званне студэнта ці выкладчыка Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь да многага абавязвае.

Дарэчы, у лютым якраз спаўняецца шэсць гадоў з моманту стварэння Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў. Як паведаміў старшыня Савета фонду Міхаіл Аляксандравіч Аўласевіч, які таксама ў гэты дзень віншаваў лаўрэатаў конкурсу, фонд працуе па некалькіх напрамках. Сёння 90 студэнтаў дзяржаўных ВНУ атрымліваюць прэзідэнцкія стыпендыі. З фонду выплачваюцца прэміі пераможцам міжнародных і рэспубліканскіх алімпіяд і конкурсаў. Акрамя гэтага, фонд аказвае матэрыяльную падтрымку дзецям-сіротам і дзецям з мнагадзетных сем'яў. Апошнім часам з'явіліся дзве новыя праграмы: заахвочванне пераможцаў конкурсу па грамадскіх навуках і аўтараў лепшых падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў па грамадскіх дысцыплінах. Па словах М.Л.Аўласевіча, ідэя падтрымкі таленавітай моладзі ажыццяўляецца ў нашай краіне ў поўнай меры і цалкам апраўдвае сябе. Калі гаварыць пра ўзровень Беларусі на міжнароднай арэне, то тут вельмі важкі ўнёсак належыць менавіта студэнтам. Да прыкладу, за шэсць гадоў існавання фонду ён адзначыў і ўзнагародзіў звыш 120 пераможцаў міжнародных алімпіяд па фізіцы, хіміі, біялогіі, матэматыцы, інфарматыцы. Гэта значыць, штогод у сярэднім 20 студэнтаў і навучэнцаў займаюць першыя месцы ў міжнародных інтэлектуальных спаборніцтвах вышэйшага ўзроўню.

Што датычыцца конкурсу "Беларусь у XXI стагоддзі", дык хоць ён і праводзіцца толькі другі раз, але той факт, што яго пераможцы прадстаўляюцца да заахвочання ў Спецыяльны фонд Прэзідэнта, сведчыць пра яго высокі статус. Паводле слоў С.В.Рашэтнікава, дырэктара Інстытута дзяржаўнага кіравання Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, вельмі прыемна, што конкурс па грамадскіх навуках нарэшце стаў праводзіцца асобна.

– Усе мы добра памятаем, – зазначыў Сяргей Васільевіч, – якія грамадскія дысцыпліны існавалі ў савецкія часы: марксісцка-ленінская філасофія, навуковы камунізм, гісторыя партыі і г.д. Таму можна лічыць, што ў 90-я гады навукі гэтай галіны атрымалі другое жыццё. І конкурс "Беларусь у XXI стагоддзі" – гэта свайго роду новы этап у развіцці грамадскіх навук.

Падчас правядзення конкурсу Сяргей Васільевіч Рашэтнікаў выконваў абавязкі старшыні Мінскага гарадскога арганізацыйнага камітэта. Ён паведаміў, што крытэрыямі пры ацэнцы работ былі арыгінальнасць стылю і кампазіцыі, нестандартнасць мыслення, вынаходлівасць, свежы погляд на праблему. Словам, найлепшымі былі прызнаны тыя студэнцкія праекты, у якіх дамінаваў творчы кампанент.

Усяго лаўрэатамі конкурсу з ліку студэнтаў стаў 41 чалавек і 22 чалавекі – з ліку навучэнцаў медвучылішчаў. Натуральна, найбольшую колькасць удзельнікаў склалі студэнты вядучых ВНУ краіны: Белдзяржуніверсітэта, Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі, Акадэміі Міністэрства ўнутраных спраў.

Безумоўна, перамога ў гэткім прэстыжным конкурсе для студэнтаў чацвёртага курса – гэта, па сутнасці, першая прыступка ў іх далейшай даследчыцкай дзейнасці, а ганараванне прэміямі з прэзідэнцкага фонду – моцны стымул і далей займацца навукай. Пасля пятага курса кандыдатуры лаўрэатаў конкурсу будуць рэкамендаваны да залічэння ў аспірантуру. Усе ўдзельнікі ўрачыстай цырымоніі прызналі, што будучыня гэтых студэнтаў – у навуцы, і хутка ўжо яны будуць поруч са сваімі цяперашнімі выкладчыкамі і навуковымі кіраўнікамі працаваць з новым пакаленнем адоранай моладзі.

– Гэтая ўзнагарода настолькі ганаровая, – сказала пераможца конкурсу Таццяна Герасімава, якая вучыцца па спецыяльнасці "Правазнаўства", – што я магу запэўніць: надалей мы будзем імкнуцца дасягаць толькі найвышэйшых вынікаў. Тое, што нашы работы сталі лепшымі, – паказчык патэнцыялу, таго, што мы можам зрабіць. Але ж мы яшчэ толькі пачынаем...

Іна НІКІЦЕНКА.

Пра месца параўнальнай педагогікі ў тэорыі і практыцы сучаснай адукацыі

Якасная адукацыя, здольнасць да творчасці і прафесійная кампетэнтнасць з'яўляюцца важнейшым капіталам у "грамадстве ведаў". Наколькі добра мы падрыхтаваны да яго патрабаванняў? Якім чынам "грамадства ведаў", вакол якога ішла дыскусія на II з'ездзе настаўнікаў Беларусі, зменіць структуру нашага соцыуму?

Гаворка ідзе пра карэнныя пераўтварэнні, якія характарызуюцца дзвюма тэндэнцыямі: глабалізацыяй і інфармацыйна-тэхнічнай рэвалюцыяй, пераходам да постіндустрыяльнага грамадства. Вынік гэтых тэндэнцый - новыя формы арганізацыі працы, павелічэнне сектара паслуг, міжнародная канкурэнцыя і зараджэнне глабальнага рынку працы. Што гэта азначае?

Напэўна, перш за ўсё тое, што жыццё народаў, кожнага канкрэтнага чалавека дзякуючы новым тэхналогіям, ведам, ідэям усё больш трапляе пад уплыў знешніх фактараў. Уваходжанне ў іншы, наступны цыкл развіцця будзе суправаджацца радыкальнай трансфармацыяй каштоўнасцей і духоўнай рэвалюцыяй, якую можна параўнаць з тым, што адбывалася ў эпоху Адраджэння.

Стратэгія адукацыі, як паказваюць параўнальна-педагагічныя даследаванні, - у тым, каб навучыць чалавека жыць у зменлівым свеце, умець карэкціраваць стаўленне да сябе і іншых. Гэта азначае, што існуюць розныя культуры, розныя традыцыі. І калі я станаўлюся чалавекам глабальнага свету, дык павінен ашчадна ставіцца не толькі да сваёй культуры, але і да каштоўнасцей іншых народаў.

Разам з гэтым вельмі важнымі ў сучаснай адукацыі становяцца такія арыенціры, як здольнасць да самаразвіцця, уменне адстойваць сваё меркаванне, высокая прававая культура.

Спецыялісты ў галіне адукацыі іншых краін занепакоены вымываннем з яе філасофскага і маральнага складнікаў. У выніку сярэдняя і вышэйшая школы працуюць без мадэлі вобраза чалавека, не толькі ідэальнага, але і рэальнага. Яшчэ нядаўна пад "адукаванасцю" разумелі пісьменнасць, потым культурнасць, цяпер - багаж навуковых ведаў. На самай жа справе адукаваным можа лічыцца чалавек, які здольны адказаць на пытанне: "Хто я на гэтым свеце?" Ці ва ўсіх ёсць такая здольнасць да самапазнання і самаацэнкі? Думаю, пытанне - рытарычнае.

Аднойчы набытая спецыяльнасць больш не з'яўляецца гарантыяй прафесійнай дзейнасці на працягу ўсяго жыцця. Неабходна пастаянна прадаўжаць сваю адукацыю, развіваць у сабе здольнасць хуткай адаптацыі да зменлівай сітуацыі (life - long - learning).

Разам з веданнем замежных моў гаворка ідзе пра так званыя "soft skills", гэта значыць пра гібкасць, здольнасць працаваць у калектыве, самастойнасць, уменне вырашаць праблемы, вынослівасць, пра культурную і інтэркультурную мабільнасць.

Што ж робіцца ў адказ на новыя патрабаванні да адукацыі і ведаў за мяжой?

На форуме па пытаннях адукацыі ў сакавіку 1999 г. у ФРГ, напрыклад, яго ўдзельнікі прыйшлі ад адзінага меркавання, што тым, хто атрымаў адукацыю, неабходны так званыя "інтэлігентныя веды" як вынік самастойнага і крытычнага абыходжання з фактамі і інфармацыяй, а таксама прыкладныя веды для вырашэння праблем на працы і ў грамадстве. Для гэтага трэба "навучыць вучыцца".

Што ж намячаецца для гэтага?

Разгледзім ход трансфармацыі адукацыі ў ФРГ. Прыярытэтнай галіной для федэральнага ўрада з'яўляецца фінансаванне. У параўнанні з 2000 годам бюджэт Міністэрства адукацыі і навукі ў 2001 годзе павялічыўся на 9,5 працэнта, або на 2,5 млрд. DM больш, чым у 1998 г. Гэта не толькі інвестыцыі ў будучыню адукацыі, але і магчымасць правядзення важных унутраных структурных рэформ.

Наступны прыярытэт - развіццё ў галіне інфармацыйных тэхналогій і Інтэрнета. Германія ператвараецца ў гэтай сферы з сераднячка ў еўрапейскага лідэра. Больш паловы школ маюць доступ у Інтэрнет. Да канца 2001 г. усе школы падключыліся да Інтэрнета. Распрацаваны палепшаныя вучэбныя праграмы. Вясной 2000 г. толькі на распрацоўку вучэбных школьных камп'ютэрных праграм для праграмы "Новыя СМІ ў галіне адукацыі" было выдзелена 100 млн. DM. Гэта тычыцца сфер прафесійна-тэхнічнай і вышэйшай адукацыі. Мэта: да 2005 г. Германія павінна стаць сусветным лідэрам у галіне вучэбных камп'ютэрных праграм.

Трэці прыярытэт - паляпшэнне прафесійнага навучання як лепшай гарантыі ад беспрацоўя і для атрымання фундаментальнай прафесійнай адукацыі, павышэння кваліфікацыі маладых людзей, якія не маюць сертыфіката аб прафесійнай падрыхтоўцы.

Чацвёрты прыярытэт - захаванне якасці масавай і шматузроўневай падрыхтоўкі пры шырокім выкарыстанні форм мас-медыя (мультымедыйных). У праграме Міністэрства адукацыі і навукі ФРГ "Новыя СМІ ў галіне адукацыі" на ўкараненне СМІ ў вучэбны працэс у ВНУ выдзелена на тры гады 390 млн. марак.

Пяты прыярытэт - стварэнне міжнародных факультэтаў са шматузроўневай сістэмай навучання і выдачай міжнародных дыпломаў бакалаўра або магістра. У 2000 годзе ў ВНУ ФРГ налічвалася 600 такіх факультэтаў, на якіх навучаліся 3000 студэнтаў пераважна з Кітая, Індыі, Пакістана. Калі сёння колькасць замежных студэнтаў складае 7 працэнтаў, то да 2003 года яна павялічыцца да 50 працэнтаў, а замежных дактарантаў удвая (тут не бяруць з іншаземцаў плату за навучанне ва універсітэтах, а студэнты не з краін ЕС маюць права першыя гады працаваць у ФРГ для атрымання "грынкарты").

Гэтыя прыярытэты вядомыя нам дзякуючы параўнальна-педагагічным даследаванням навукоўцаў Беларусі.

Параўнанне ў нашым жыцці - адзін з фундаментальных шляхоў атрымання і паглыблення ведаў, павышэння іх узроўню. Ім карыстаюцца ўсе галіны навукі. З дапамогай параўнання паяўляецца магчымасць разглядаць узаемаадносіны людзей, рэчаў і падзей. Метады параўнання, якія выкарыстоўваюцца сёння ў навуковых даследаваннях, маюць сваю тысячагадовую перадгісторыю. Сведчаннем таму служаць культура народа, творы літаратуры, навуковыя і філасофскія працы. Прарыў ад данавуковага да навуковага параўнання, а дзякуючы гэтаму да канцэпцый і выкарыстання параўнальных метадаў, супадае з развіццём сучасных навук. Напрыклад, найбольш часта ў Еўропе наведваюць музей параўнальнай анатоміі (Museo di Anatomia Comparata), які быў адкрыты ў якасці лабараторыі для вучоных з XVI па XVIII стст. у Балонскім універсітэце. Ён сёння выконвае функцыю абслугоўвання адукацыі "Bildungservice". Яго сістэматызаваныя, дыдактычна вывераныя экспанаты паказваюць развіццё і вызначаюць віды, а таксама асаблівасці сучасных жывёл. Музей можа служыць прыкладам ранніх данавуковых метадаў і інтэрпрэтацыі параўнання.

Значэнне параўнання ў Еўропе дакладна вызначана ў 1795 г.

І.Гётэ ў сваім сачыненні "Першы накід агульных уводзін у параўнальную анатомію" пачынае работу словамі: "Гісторыя прыроды наогул абапіраецца на параўнанне".

Параўнанне ў педагогіцы мае тысячагадовую перадгісторыю. Яно пачало выкарыстоўвацца з таго дня, калі паявіліся першыя міжнародныя сувязі ў галіне адукацыі. Пацвярджэннем таму могуць служыць творы Яна Амоса Каменскага, І.Г.Гердэра, К.Дз.Ушынскага, у якіх адзначаецца цесная сувязь развіцця педагогікі з выкарыстаннем метадаў параўнання.

Ужо ў эпоху Адраджэння ў Беларусі была першая магчымасць азнаёміцца з замежным педагагічным вопытам дзякуючы работам М.Гусоўскага, Ф.Скарыны, С.Буднага, В.Цяпінскага. Іх працы, у аснову якіх былі пакладзены ідэі культурна-нацыянальнага руху, гістарычнай і культурнай агульнасці славянскіх народаў, ісціны як крытэрыя пазнання, развіцця чалавечай асобы, сведчаць пра тое, што яны добра ведалі сачыненні педагогаў-гуманістаў эпохі Адраджэння. Францыск Скарына - яркі прадстаўнік усходнеславянскіх гуманістаў XVI ст. - сваёй культурна-асветніцкай дзейнасцю ўнёс неацэнны ўклад у развіццё адукацыі не толькі беларусаў, але і рускіх, украінцаў, палякаў, чэхаў і немцаў. Ён падтрымліваў ідэі антычных мысліцеляў аб чалавеку як меры ўсяго існага, падзяляў ідэю Сакрата аб самапазнанні чалавека, яго маральным удасканаленні. Ф.Скарына высока цаніў Арыстоцеля. Не будзе перабольшаннем сказаць, што Скарына быў першым кампаратывістам эпохі Адраджэння на славянскай зямлі. Пад уплывам еўрапейскіх ідэй эпох Рэнесансу і Рэфармацыі напісаны працы беларускіх педагогаў Я.Л.Намыслоўскага, С.Ф.Рысінскага, І.Галухоўскага, Ф.Бохвіца, А.Чартарыскага, І.Храптовіча ў XVII-XIX стст. Гэта гаворыць пра веданне педагогамі Беларусі ідэй, сістэм адукацыі і культуры заходнееўрапейскіх краін.

Сёння мы яшчэ не маем дакладных крытэрыяў для вызначэння сферы параўнальнай педагогікі. У Еўропе працягваецца дыскусія аб функцыях і мэтах ПП. Так, у 2000 г. у ФРГ паявілася праца "Прадмет і ўзроўні рэфлексіі інтэрнацыянальнай і міжкультурнай ПП" Крыс Адык. У дачыненні да інтэрнацыянальнага параўнальнага педагагічнага даследавання яна вылучае чатыры ўзроўні рэфлексіі: веданне штодзённай рэчаіснасці, веданне алгарытму і мадэл, навуковыя веды і навуковую тэарэтычную рэфлексію. Яна пацвярджае тэндэнцыю да пашырэння зместу паняццяў "інтэрнацыянальнае" і "міжкультурнае" ў ПП. Заслугоўвае ўвагі сцвярджэнне К.Адык аб тым, што ў "інтэркультурнай педагогіцы" ў адным радзе знаходзяцца "выхаванне ў "чужых" краінах і культурах", "міжнародная (інтэрнацыянальная) або інтэркультурная (міжкультурная) практыка выхавання".

У неапублікаванай рабоце нямецкага даследчыка Бота фон Копа "Найноўшыя тэндэнцыі ў ПП" развіваюцца пяць тэзісаў "новай параўнальнай педагогікі". Яны заключаюцца ў патрабаванні "разглядаць працэсуальныя і структурныя дыферэнцыяцыі (напластаванні) высакакомплексных (суб)сістэм" у параўнальных даследаваннях адначасова з выкарыстаннем розных методык у інтарэсах "педагагічнай футуралогіі".

Абедзве работы паказваюць, што прадмет і метады ПП пастаянна мяняюцца ў выніку змяненняў у навуцы, сацыяльна-палітычнай рэальнасці і ў залежнасці ад месцазнаходжання кампаратывіста або яго навуковага калектыву.

Усякае параўнальнае даследаванне ў галіне адукацыі, на нашу думку, павінна пачынацца з вывучэння яе філасофіі, каштоўнасцей і мэт, параўнання парадыгм адукацыі, што прадугледжвае адбор і класіфікацыю назіраемых фактаў і з'яў у іх адукацыйных сістэмах, сацыялагічных, дэмаграфічных і псіхалагічных прычын, а таксама параўнанне сучаснага становішча ў адукацыі з мінулым вопытам. Усё гэта дазваляе спецыялістам рабіць высновы і абагульненні ў галіне адукацыі і прымаць канкрэтныя меры па яе ўдасканаленню.

Разважаючы над вынікамі больш чым 10-гадовай работы параўнальнай адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, якая зазнала за апошнія гады вялізныя фінансавыя цяжкасці, міжволі задумваешся над лёсам і перспектывамі параўнальнай педагогікі ў Беларусі. Будучы састаўной часткай агульнай педагогікі, яна, як і іншыя галіны педагогікі, мае патрэбу ў пэўнай падтрымцы. І справа не ў зніжэнні яе навуковага ўзроўню або сумненнях у каштоўнасці гэтай дысцыпліны. Узаемасувязь праходзіць, хутчэй, у кантэксце дэмаграфіі, эканомікі і палітыкі. У Беларусі, як і ў развітых краінах Еўропы, змяншаецца кантынгент школьнікаў, а значыць скарачаецца фінансаванне. Але колькасць студэнтаў, наадварот, па педагагічнай спецыяльнасці не зніжаецца. У Рэспубліцы Беларусь, як і ў іншых краінах свету, можна заўважыць тэндэнцыю да павышэння колькасці студэнтаў на педагагічных факультэтах універсітэтаў.

Нярэдка каштоўнасць педагагічнай дысцыпліны звязваюць толькі з яе выключна акадэмічным характарам. Бясспрэчна, прызнанне таго, што ад выніку могуць залежаць працоўныя месцы, надае праблеме сваю вастрыню і дабаўляе аргументы ў яе абнаўленне. У той жа час недастатковая метадалагічная распрацаванасць, недахоп спецыялістаў патрэбнай кваліфікацыі і з адпаведным вопытам працы прывялі да таго, што ў многіх не толькі нашых, але і еўрапейскіх ВНУ прадмет ПП не выкладаўся або дагэтуль абмяжоўваецца рамкамі выкладання гісторыі педагогікі, геаграфіі або замежных моў. Многія кампаратывісты атрымалі матэрыял для параўнальных педагагічных даследаванняў з другіх рук.

Унутры тых або іншых нацыянальных сістэм адукацыі або не маюць ніякага ўяўлення аб магчымай карысці ПП, або праблема спрашчалася ў тым сэнсе, што замежныя сістэмы разглядаліся як пастаўшчыкі той або іншай добрай ідэі або як крыніцы (стымулы) для спрэчак у адукацыйнай палітыцы, без уліку канкрэтнага кантэксту. Пры гэтым дысцыпліна ПП падавалася як спакойная (бескампрамісная), нават цікавая, часам карысная. Яна не магла канкураваць з дыдактыкай або школьнай педагогікай у аспекце часу, які выдзяляецца на яе вывучэнне.

Няцяжка аргументаваць на карысць ПП як самастойнай дысцыпліны, інструмента разумення адукацыйнага працэсу ў іншых краінах. Напрыклад, сучасны міжнародны клімат усё часцей пераконвае грамадзян заходніх дзяржаў і, з другога боку, краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, у неабходнасці ўзаемнага вывучэння працэсаў трансфармацыі адукацыі ў гэтых краінах. Паяўляюцца магчымасці ўгледзецца ў дынаміку грамадскага жыцця, нацыянальнага характару ідэнтыфікацыі, бо па стану адукацыйнай падрыхтоўкі новага пакалення мы можам складаць прагнозы пра будучыя праблемы. Нашы веды аб пераменах у сістэме адукацыі ў Еўропе, атрыманыя на канферэнцыі ЮНЕСКА 8-11.04.1997 г. і Балонскай дэкларацыі міністраў адукацыі краін ЕС 19.06.1999 г., дапамагаюць і веды аб тэндэнцыях, праблемах, дасягненнях і слабасцях сучаснай вышэйшай адукацыі.

Няцяжка ўявіць каштоўнасць параўнальных педагагічных даследаванняў пры прыняцці рашэнняў па пытаннях адукацыйнай палітыкі. Ёсць нямала прыкладаў, калі веданне практыкі іншых сістэм адукацыі дапамагала ў прыняцці палітычных рашэнняў. Напрыклад, у Вялікабрытаніі, ЗША, Германіі зыходзяць з таго, што авалоданне замежнымі мовамі можа быць паспяховым, калі гаворка ідзе пра вывучэнне ў школе некалькіх замежных моў. Веданне асаблівасцей адукацыйных сістэм асобных краін або іх феноменаў магло б дапамагчы пазбегнуць некаторых памылковых рашэнняў, стымуляваць тое або іншае добра прадуманае палітычнае рашэнне ў галіне адукацыі.

І калі ПП як вучэбная дысцыпліна не прысутнічае ў педагагічных ВНУ, дык гэта, хутчэй, звязана з адсутнасцю спецыялістаў, чым з недахопам попыту на яе як на вучэбную дысцыпліну. Падыходзіць да яе толькі з пункту гледжання атрымання аператыўнай карысці не заўсёды правільна. Было б недальнабачна адмаўляцца ад якой-небудзь галіны даследавання толькі таму, што нельга загадзя вызначыць яе магчымую карысць.

Вядома нямала прыкладаў вынаходстваў, адкрыццяў як ускосных эфектаў "чыстых" тэарэтычных даследаванняў. Яшчэ М.Вебер сцвярджаў: "Рацыянальнасць - жаданая клетка розуму".

Ва ўсякім разе апошнім часам у педагагічнай тэорыі ў сувязі з рэформай адукацыі абмяркоўваюцца два бакі гэтай праблемы: "акадэмічны і "выключна практыка-арыентаваны". Перабольшваць значэнне аднаго з іх у педагагічнай навуцы было б няправільна. Прыгадаем меркаванне К.Дз.Ушынскага: "Мысліць - цяжка, фантазіраваць - лёгка". Сёння нельга не лічыць ПП самастойнай часткай агульнай педагогікі, гэтак жа як нельга лічыць медыцыну або інжынерную справу акадэмічнымі навукамі. Іх адносілі да прыкладных і ненавуковых да той пары, пакуль не палепшыўся сацыяльны і фінансавы статус выпускнікоў адпаведных ВНУ. Хаця і сёння акадэмічны статус вызначаецца паняццем "business studies". Але пашыранае раней сцвярджэнне, што "педагогіка не ёсць навука", сёння ўжо не гучыць пераканаўча. Яна, вядома, не з'яўляецца "чыстай навукай", як матэматыка, фізіка або асобныя напрамкі філасофіі. Але паліталогія і сацыялогія як "business studies" таксама такімі не з'яўляюцца. Ды і літаратуразнаўства, і гісторыю, калі гаварыць строга, наўрад ці можна аднесці да "чыстай навукі". Педагогіка - міжпрадметная дысцыпліна і не жыве за кошт іншых "чыстых навук". Прыхільнікі "выключна практычнага" пункту гледжання выступаюць за тое, каб перанесці акцэнт на падрыхтоўку настаўнікаў у школе, дзе, зразумела, тэорыі ўдзяляецца яшчэ менш увагі і часу. Тады адпаведна мяняецца і роля ПП.

Безумоўна, калі разглядаць ролю настаўніка з прагматычных пазіцый, дык тэорыю можна лічыць перашкодай у будучай прафесійнай кампетэнцыі настаўніка. Справа ў тым, што тэорыя адказвае на пытанні "што?", "каго?", "чаму?" у адукацыі, а не "як?", і прадугледжвае самастойнасць у адукацыі. Калі настаўнік мае намер ведаць толькі, як вучыць, дык і яго падрыхтоўка гэтым абмяжоўваецца. Калі ж мы хочам мець настаўнікаў, якія імкнуцца да духоўнага ўзбагачэння і творчага самавыяўлення, актыўных у прыняцці рашэнняў на ўсіх узроўнях, крытычна ацэньваюць уласную практыку, тады ім патрэбны тэарэтычныя рамкі, унутры якіх магчыма рэалізацыя апошніх мер. У вялікай ступені, як паказалі матэрыялы II з'езда настаўнікаў Рэспублікі Беларусь, - гэта пытанні палітыкі рэфармавання адукацыі. Калі ўяўленне аб прафесійнай самастойнасці і кампетэнцыі не з'яўляецца пустым гукам, дык тэорыя тады адыгрывае асаблівую ролю ў яе развіцці. Паколькі сацыяльныя і тэхналагічныя змены пастаянна паскараюцца, то настаўнікі нароўні з іншымі прафесіяналамі вымушаны перавучвацца і пераасэнсоўваць свае задачы. Вопыт еўрапейскіх краін паказаў, што спецыялісты з больш высокай агульнай адукацыяй хутчэй спраўляюцца з новымі прафесійнымі патрабаваннямі, чым тыя, падрыхтоўка якіх арыентавана на вузкую сферу дзейнасці. Такім чынам, тэорыя і практыка ўзаемазвязаны і ўзаемаабумоўлены і патрабуюць разумення наступнай максімы: тэорыя без практыкі - мёртвая, але практыка без тэорыі - сляпая. Напрыклад, у многіх еўрапейскіх краінах і краінах Паўночнай Амерыкі мультыкультурнае выхаванне разумеюць як рэакцыю на выяўленыя цяжкасці замест правядзення прадуманай і мэтанакіраванай адукацыйнай палітыкі.

Якім жа можа быць уклад ПП у нацыянальную сістэму адукацыі?

Гэта, як ужо гаварылася:

1. Асваенне інфармацыі для палітыкі рэфармавання адукацыі.

2. Выкарыстанне ідэй як асноўная мэта. Але магчыма небяспека памылковай інтэрпрэтацыі замежнай тэорыі і практыкі. Імпарт адукацыйнай практыкі іншых краін нярэдка дае адмоўныя вынікі або контрпрадуктыўныя кур'ёзы (напрыклад, брытанскія і французскія калоніі). У Шатландыі курыкулум (праграмна-метадычнае суправаджэнне) II ступені сярэдняй адукацыі і універсітэцкая адукацыя базіруюцца на брытанскіх уяўленнях аб шырокіх прафесійных асновах. У Паўночнай Ірландыі па палітычных матывах старанна, да драбніц скапіравалі англійскую адукацыйную сістэму. Многімі краінамі, што сталі на шлях развіцця, запазычаны ў вялікай меры еўрапейскія, амерыканскія і іншыя адукацыйныя мадэлі. Усе яны зарыентаваны на патрабаванні развітых краін у адрозненне ад аграрных дзяржаў з нізкім узроўнем даходаў. І так усюды, дзе ёсць уплыў больш развітых краін. Бывае, падобны імпарт можа быць карысным. Апошнім часам, нягледзячы на такія запазычанні, у Еўропе мелі месца некалькі каштоўных інавацый у галіне ліквідацыі супярэчнасцей паміж рознымі тыпамі школ.

У канцы XX стагоддзя мы зноў бачым рэнесанс метадаў рэфарматарскай педагогікі 20-х гадоў у практыцы школьнай адукацыі (метад навучання ў праектах), сістэма "крэдытаў" ва універсітэтах Вялікабрытаніі па прыкладу ЗША, у Белдзяржуніверсітэце - таксама па амерыканскаму ўзору.

3. Уклад ПП - не толькі ў запазычанні альтэрнатыўных ідэй і практык, але і ў іх разумным выкарыстанні, у стварэнні кантраснага фону, на якім можна аналізаваць праблемы сваёй уласнай сістэмы (адзінства ў разнастайнасці).

Вядома, гэта не азначае аўтаматычнага пераўтварэння нацыянальнай сістэмы адукацыі, тым больш, калі не ўлічваць тую або іншую спецыфіку. Прынамсі, неабходна ведаць, навошта нам патрэбны адпаведныя пераўтварэнні. Напрыклад, звернемся да вертыкальнай і гарызантальнай разнастайнасці сістэм школьнай адукацыі. У Вялікабрытаніі лічаць апраўданым пераход ад пачатковай ступені школьнай адукацыі да ступені сярэдняй адукацыі ва ўзросце 11-12 гадоў. Тое ж самае мы знаходзім у ЗША, Італіі, Францыі і ФРГ. У Скандынавіі, Іспаніі і Усходняй Еўропе мяжа падзелу паміж пачатковай і сярэдняй ступенямі школы праходзіць, галоўным чынам, ва ўзросце 15-16 гадоў. Па гарызанталі допускаецца існаванне паралельных тыпаў школ для аднолькавых узроставых груп (агульныя школы ў ЗША, адзіныя школы ў асобных землях ФРГ).

4. Параўнальныя даследаванні могуць таксама даць выразнае ўяўленне аб неабходнасці ўкаранення таго або іншага нованаўвядзення ў нацыянальныя сістэмы адукацыі.

5. ПП валодае здольнасцю прынесці вынік ужо сёння ў адрозненне ад гісторыі педагогікі, якая разглядае феномен адукацыі на гістарычным фоне. ПП дае магчымасць лепш зразумець функцыянальную сутнасць адукацыйнага працэсу, пашырыць наш кругагляд "тут і цяпер", як сцвярджае адзін з тэлевядучых на расійскім ТБ.

Вывучэнне ПП звязана з дакладным апісаннем, аналізам феноменаў для фармулявання абагульненняў аб функцыях адукацыйных сістэм.

Мэта вывучэння ПП ў ВНУ:

1. Студэнты павінны быць у дастатковай меры азнаёмлены з адрозненнямі паміж сістэмамі адукацыі іншых краін.

2. Па неабходнасці могуць быць выдзелены іх падабенства, розныя мадэлі і тэндэнцыі.

3. Трэба падкрэсліць значэнне межаў пераносу замежнага вопыту, унутры якіх працякае адукацыйны працэс.

4. Вызначыць значнасць вопыту іншых краін для сваёй краіны, асабліва ў ходзе рэформы адукацыі.

З вучэбных мэт вынікаюць і адпаведныя ім метады навучання. Тут можа быць дылема: пачынаць з праблемных даследаванняў або краіназнаўчых пілотных праектаў. Гаворка ідзе перш за ўсё пра тое, каб развіць у студэнтаў або слухачоў уменне параўноўваць для патрэб уласнай тэорыі і практыкі.

Такія, на нашу думку, асобныя падставы, якія даюць уяўленне аб месцы ПП у сучаснай педагагічнай тэорыі і практыцы.

Стратэгія адукацыі... у тым, каб навучыць чалавека жыць у зменлівым свеце, умець карэкціраваць стаўленне да сябе і іншых. Гэта азначае, што існуюць розныя культуры, розныя традыцыі. І калі я станаўлюся чалавекам глабальнага свету, дык павінен ашчадна ставіцца не толькі да сваёй культуры, але і да каштоўнасцей іншых народаў

Калі мы хочам мець настаўнікаў, якія імкнуцца да духоўнага ўзбагачэння і творчага самавыяўлення, актыўных у прыняцці рашэнняў на ўсіх узроўнях, крытычна ацэньваюць уласную практыку, тады ім патрэбны тэарэтычныя рамкі...

Уладзімір АНДРЭЕЎ,
доктар педагагічных навук, прафесар кафедры псіхалогіі і педагогікі РІВШ БДУ.

Юбілеі

Свет Міхася Стральцова

Незнарок дзень стаўся адметным. Бо падараваў мне цудоўны вечар у святле настольнай лямпы і (складана сказаць, якую па ліку) сустрэчу з творамі Міхася Стральцова, ягоным чароўным светам, напоўненым дзівоснымі пахамі, вобразамі, шчырымі пачуццямі, хваляваннямі...

"Ідуць ужо халады, бяруцца прымаразкі - ападаюць інеем сырыя туманы. Чарсцвее зямля, і цёмным, ільсняна-халодным зяленівам б'е ў вочы парадзелая пры дарозе трава. Ужо выпетрала зябліва, пасівела ў гародчыках і пазванчэла бадыллё, панішчымнела паветра. Неба ўдзень ужо ніжэй прыпадае, ціснецца да зямлі." Так пачынае Міхась Стральцоў сваё знакамітае апавяданне "Смаленне вепрука". І ўжо не адарвацца ад прачытанай старонкі, хочацца яшчэ і яшчэ акунуцца ў гэты такі блізкі і цікавы свет...

А потым, у дзень святога Валянціна, была вечарына ў бібліятэцы Дома літаратара, прысвечаная 65-м угодкам з дня нараджэння Міхася Лявонавіча Стральцова. Было шмат вядомых людзей: пісьменнікаў, літаратуразнаўцаў, крытыкаў, ягоных сяброў юнацтва, журналістаў.

І кожны імкнуўся сказаць пра гэтага адметнага аўтара і чалавека сваё, самае дарагое, тое, што засталося ў памяці, што ўсхвалявала думкамі, пачуццямі.

Янка Брыль:

- Ідучы на гэтую вечарыну, я заглянуў у творы пісьменніка, у той самы аднатомнік, які, на жаль, не быў угледжаны Міхасём, але, бясспрэчна, прадмову Алеся Адамовіча ён чытаў, я пра гэта ведаю. На гэты раз я пачаў чытаць кніжку з канца, з крытыкі, эсэ і перачытаў таксама артыкул-прадмову да яе мудрага Алеся Адамовіча пра творчасць М.Стральцова. І падумалася: як жа ўсё-такі мы не памыліліся ў сваіх прадбачаннях і прадказаннях, што будзе з гэтага, для нас калісьці вельмі маладога (канец 50-х - пачатак 60-х гадоў) літаратара, калі ён заявіў пра сябе сваімі першымі апавяданнямі. Я, напрыклад, памятаю яго першую кніжку, прачытаную ў 1962 годзе (меў прыемнасць пісаць пасляслоўе да яе рускага выдання) пад назвай "Блакітны вецер", а па-руску "Что будет сниться". Ён і сёння пры перачытванні застаецца з намі ўсёй свежасцю сваёй мовы, сваіх вобразаў, свайго падтэксту. Ён такі самы і сёння, якім бачыўся нам тады, хаця прайшло ўжо нямала часу. І ўзнікае ўпэўненасць у тым, што слова яго вытрымае ў часе, што яно пойдзе далей, будзе любімым не толькі ў нашага беларускага, не толькі ў расійскага, але і замежнага чытача. Нядаўна я быў на вечарыне з нагоды юбілейнай даты Рыгора Шырмы. І, перачытваючы Стральцова, я ўбачыў падабенства гэтых людзей розных узросту. Міхась Стральцоў і Рыгор Шырма - аднолькава аналітычныя творчыя людзі. Яны - як нашыя далёкія абаронныя вежы, храмы, якія вызначаюць дарогу нашаму беларускаму народу. І хочацца сказаць - хай жа свецяцца імёны старэйшых нашых сяброў, якіх мы ўспамінаем з сумам і гордасцю.

Алесь Станюта:

- У знешнасці Міхася Стральцова не было нічога вясковага. Ён зусім не выдзяляўся сярод нас, гарадскіх студэнтаў. У ім назіралася прывабная сувязь знешняй інтэлігентнасці з унутранай талерантнасцю. Калі б ён жыў сёння, я дакладна ведаю, чаго б ён не рабіў: не браў героямі сваіх апавяданняў людзей толькі за тое, што яны "простыя", бедныя...

Уладзімір Гніламёдаў:

- Міхась Стральцоў звярнуў увагу на прыродную энергетыку слова, нездарма ён называў Янку Брыля музыкантам слова. Сам Стральцоў, прыгадваючы загадку М.Багдановіча, ішоў па шляху спасціжэння ўнутранага духоўнага зместу літаратуры, пісьменніцкай працы ў эсэістыцы. Ён змог спалучыць прыгожы эстэтычны пачатак з глыбокім філасофскім роздумам аб жыцці. Стральцова нельга залічыць да нейкай вясковай ці гарадской літаратуры. Ужо ў той час у яго хапіла "вопраткі", якой ён "абдымаў" чалавека ў розных іпастасях.

Міхась Тычына:

- Нядаўна ў тэлефоннай размове з Рыгорам Барадуліным мы ўзгадвалі ўсіх, хто нарадзіўся пад сузор'ем Вадалея. Але калі чытаеш творы М.Стральцова, то якраз нічога вадалейскага там няма. Ёсць зусім іншае - жывая вада "Акавіта", вада, у якой адчуваецца наяўнасць жывой энергіі, нейкай духоўнасці, таго, што нас трымае на гэтым свеце. Прываблівае незвычайная натуральнасць ягонай інтанацыі, вельмі рэдкая ў літаратуры. І адчуваеш - гэта гарманічны чалавек, і фізічна і духоўна - душа яго адпавядала вонкаваму абліччу. Максім Багдановіч і Міхась Стральцоў - роднасныя постаці, блізкія душы. Можа, адбылася нейкая рэінкарнацыя, у літаратуры гэта частая з'ява, калі згукаецца адна душа з другой. Нездарма М.Стральцоў напісаў "Загадку Багдановіча".

Маладыя літаратары часта згадваюць, на каго яны арыентуюцца ў сваёй творчасці. У шэрагу такіх пісьменнікаў, як Я.Брыль, В.Быкаў, А.Адамовіч, А.Разанаў, заўсёды гучыць імя М.Стральцова. Нешта знаходзяць яны ў яго творчасці такое, што адпавядае сённяшняму самаадчуванню чалавека. Стральцоў адным з першых адчуў, што чалавек жыве не проста ў горадзе альбо ў вёсцы, а ён жыве ў вялікім і вельмі розным свеце. Калі чытаеш прозу пісьменніка, адчуваеш, што гэтая тонкая, інтэлігентная, чулая душа проста не знаходзіла сабе месца ў вельмі жорсткім свеце: у горадзе, дзе "сена на асфальце", песна, і ў вёсцы - не заўсёды ўтульна. Вось у чым унутраная трагедыя самога пісьменніка. Міхась Стральцоў нарадзіўся ў дзень святога Валянціна - ён ягоны сын.

* * *

І гарэла свечка, і ўсе сядзелі прыцішаныя, узрушаныя, усхваляваныя, а побач з усімі - дачка Міхася Стральцова - прыгажуня Алеся. Яна слухала, як мне падалося, старалася запомніць кожнае слова пра свайго бацьку, а потым фатаграфавала ўсіх падчас прагляду аматарскага відэафільма.

"Недзе, у нейкім горадзе, у вялікім свеце сярод людзей жыве сын - магчыма, жанаты, а можа, і не. У дзяцінстве, у сваім вясковым дзяцінстве - гэта быў надзвычай уражлівы хлапчук - хударлявы, бледны, шырокароты; парывісты і аднначасова ціхмяны, зацяты і ў той жа час быстры на слёзы. Можна сказаць, што душа ягоная збіралася за многіх, і можна сказаць, што яна была надзелена здольнасцю разумення і кахання дабра і разумення людзей, але не таго хціўага, самаздаволенага разумення, заручанага з адным днём, а другога, журботнага і трохі безабароннага для сябе: яно благога чалавека прымушала шкадаваць гэтак як і добрага, хаця б за тое, што ён благі". У гэтым - увесь Міхась Стральцоў, яго свет. Чытайце пісьменніка, і жыццё ваша напоўніцца новым зместам.

Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Новыя кнігі

Песня вялікаму каханню

У выдавецтве "Беллітфонд" выйшла з друку самая лірычная паэма Адама Міцкевіча, жамчужына сусветнай літаратуры "Дзяды" ў перакладзе на беларускую мову Кастуся Цвіркі.

У аснове паэмы – вялікае рамантычнае каханне самога Адама Міцкевіча да юнай шляхцянкі з маёнтка Тугановічы ў цяперашнім Баранавіцкім раёне Марылі Верашчакі. Паэт выступае ў творы пад імёнамі Густава і Конрада.

Дзеянне пабудавана ў форме ўрачыстага рытуалу старажытнага беларускага свята памінання продкаў – Дзяды. Акрамя высокай мастацкай вартасці, у паэме Адама Міцкевіча шмат цікавага пазнавальнага матэрыялу. У ёй дзейнічаюць і рэальныя гістарычныя асобы – віленскія філаматы і філарэты, сябры Адама Міцкевіча, якія яшчэ да паўстання дзекабрыстаў на Сенацкай плошчы ў Пецярбургу выступілі супраць царскага самаўладства. У пераважнай большасці гэта была беларуская студэнцкая моладзь, якая вучылася ў Віленскім універсітэце. Паэма выдатна раскрывае атмасферу першай паловы XIX стагоддзя на Беларусі.

Кніга, аформленая мастаком Уладзімірам Вішнеўскім, заслужыла высокую ацэнку на 42-м рэспубліканскім конкурсе "Мастацтва кнігі 2002". Яна атрымала Дыплом III ступені, адзначана ў намінацыі "Лепшае літаратурна-мастацкае выданне".

Раман-дакумент Алеся Пашкевіча

Выпуск рамана "Пляц Волі" А.Пашкевіча ажыццявіла выдавецтва "Беллітфонд". Аб чым ён? Так адразу і не адкажаш. Калі ўзяць за галоўнае саму ідэю кнігі, дык яна - аб нацыянальным адраджэнні на Беларусі. На аснове новых архіўных матэрыялаў аўтар стварае аб'ектыўную карціну найбольш супярэчлівых старонак мінулага нашай Бацькаўшчыны.

Раман-дакумент "Пляц Волі" кампазіцыйна падзелены на дзве асобныя кнігі. У першай, якая мае назву "І дам табе вянок жыцця", узята за аснову Слуцкае ўзброенае паўстанне 1920 года. Яго ўдзельнік, галоўны герой – беларускі пісьменнік-эмігрант, які вяртаецца на Радзіму і ўспамінае перажытае.

У другой кнізе – "Хто волі прагне" – прасторавая і падзейная панарама значна пашыраецца. Аўтар даследуе беларускі нацыянальна-асветніцкі рух перыяду 1916–1946 гадоў у Мінску, Вільні, Коўне (Каўнасе), Празе і іншых гарадах Еўропы.

Героі твора – вядомыя прыхільнікі беларушчыны: пісьменнікі, навукоўцы, палітыкі, вайскоўцы. Сярод іх – Ф.Аляхновіч, А.Гарун, У. Дубоўка, У.Жылка, У.Ігнатоўскі, Я.Купала, В.Ластоўскі, Ядвігін Ш. і іншыя.

"Пляц Волі" разлічаны на шырокае кола чытачоў. Найперш ён будзе цікавы тым, у каго ёсць інтарэс да мінулага сваёй краіны, а таксама гісторыкам, філолагам, краязнаўцам.

Алена ШЫЦІК.

Палажэнне

аб алімпіядзе "Абітурыент БДУ - 2002"

гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага універсітэта

Алімпіяда па гісторыі праводзіцца ў лютым – маі бягучага навучальнага года з мэтай больш якаснага адбору абітурыентаў на гістарычны факультэт БДУ на аснове "Палажэння аб алімпіядах "Абітурыент БДУ – 2002". Яе правядзенне плануецца ў 3 туры. Першы тур (завочны) праводзіцца з публікацыяй умоў правядзення алімпіяды і заданняў у рэспубліканскім перыядычным друку і ў камп'ютэрнай сетцы Інтэрнет. Другі і трэці туры – вочныя. Другі тур праводзіцца на гістарычным факультэце Белдзяржуніверсітэта ў вуснай форме з элементамі пісьмовых заданняў на пачатку красавіка 2002 г. Трэці тур праводзіцца 12 мая 2002 года адпаведнымі прадметнымі экзаменацыйнымі камісіямі шляхам выканання пісьмовага тэсціравання.

У першым туры алімпіяды могуць удзельнічаць толькі вучні выпускных класаў сярэдніх агульнаадукацыйных навучальных устаноў. Да другога тура алімпіяды дапускаюцца пераможцы першага тура. Без папярэдняга адбору да другога тура дапускаюцца вучні выпускных класаў ліцэя БДУ. Да трэцяга тура алімпіяды дапускаюцца пераможцы другога тура. Без папярэдняга адбору да трэцяга тура дапускаюцца пераможцы абласных і Мінскай гарадской алімпіяд школьнікаў па гісторыі, удзельнікі заключнага этапа рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў, якая праводзіцца Міністэрствам адукацыі.

Колькасць і персанальны склад удзельнікаў алімпіяды, якія дапускаюцца да кожнага наступнага тура, вызначаюцца адпаведным рашэннем аргкамітэта.

Па выніках трэцяга тура аргкамітэт уносіць прапановы па колькаснаму і персанальнаму складу пераможцаў і прызёраў алімпіяды, якія зацвярджаюцца рашэннем прыёмнай камісіі.

Вучням выпускных класаў сельскіх школ, якія пастаянна пражываюць у сельскай мясцовасці, па рашэнню прыёмнай камісіі пры падвядзенні вынікаў алімпіяд могуць налічвацца дадатковыя балы.

Пераможцы алімпіяды па гісторыі атрымліваюць права на залічэнне без уступных экзаменаў пры паступленні на спецыяльнасці "Гісторыя", "Гісторыка-архівазнаўства", "Музейная справа і ахова помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны" гістарычнага факультэта.

Прызёрам алімпіяды па гісторыі пры ўмове паступлення на адпаведныя спецыяльнасці гістарычнага факультэта можа быць выстаўлена экзаменацыйная адзнака "9" або "8" па сусветнай гісторыі (у залежнасці ад колькасці балаў, набраных імі ў трэцім туры).

Ільготамі пры залічэнні пераможцы і прызёры алімпіяд "Абітурыент БДУ – 2002" карыстаюцца толькі ў год іх правядзення.

Гістарычны факультэт БДУ аб'яўляе аб правядзенні 1 тура алімпіяды "Абітурыент БДУ – 2002" па гісторыі. Першы тур – завочны. У ім могуць удзельнічаць толькі вучні выпускных класаў сярэдніх агульнаадукацыйных навучальных устаноў, якім прапануецца да 10 сакавіка 2002г. выканаць і выслаць творчую работу па гісторыі роднага населенага пункта (дазваляецца апісанне асобнага перыяду з гісторыі населенага пункта ці асобнай вуліцы, раёна, горада, жыцця і дзейнасці дзеячаў, якія звязаны з гэтым населеным пунктам). Творчая работа можа ўключаць запіс успамінаў вядомых землякоў з фіксацыяй даты, месца і абставін запісу, а таксама ўтрымліваць дадаткі (ў выглядзе кіна-фотадакументаў, магнітных стужак, замалёвак і г.д.). Пісьмовая работа павінна мець тытульны ліст з указаннем дакладнага адрасу, школы, класа, прозвішча, імя, імя па бацьку вучня, што павінна быць заверана подпісам кіраўніка агульнаадукацыйнай установы і пячаткай. Работа высылаецца на адрас: 220030, г.Мінск, вул.Чырвонаармейская, 6, гістарычны факультэт БДУ, з паметкай "Алімпіяда".

Удзел у першым туры алімпіяды платны. Кошт удзелу – 9000 рублёў. Грошы адпраўляюцца паштовым альбо банкаўскім пераводам з паметкай "Алімпіяда" па адрасу: 220050, г.Мінск, пр-т Ф.Скарыны, 4, Белдзяржуніверсітэт, разліковы рахунак 3622204930033 у Мінскай гарадской дырэкцыі ААТ "Белінвестбанк", код 764. Жадаючыя могуць ажыццявіць аплату непасрэдна ў разлікова-касавых цэнтрах Белдзяржуніверсітэта (вул.Кастрычніцкая, 10, або вул.Бабруйская, 9). Копія квітанцыі аб аплаце высылаецца або здаецца разам з работай першага тура.

Конкурсная камісія правядзе адбор дасланых работ, вызначыць пераможцаў і пісьмова паведаміць аб запрашэнні пераможцаў да ўдзелу ў другім туры, які плануецца 7 красавіка 2002 г. на гістарычным факультэце БДУ (г.Мінск, вул.Чырвонаармейская, 6) Пачатак у 10.00.

Аргкамітэт.

ПРИГЛАШАЕТ ФАКУЛЬТЕТ РАДИОФИЗИКИ И ЭЛЕКТРОНИКИ БЕЛГОСУНИВЕРСИТЕТА

Факультет радиофизики и электроники – ведущий учебный и научный центр республики в области радиофизики, электроники, информатики и их современных приложений. Информационные технологии и цифровая обработка сигналов, системный анализ и интеллектуальные системы, распознавание речи и компьютерные сети, радиооптика и компьютерная томография, наноэлектроника и обработка изображений, цифровая электроника и лазерные оптические технологии – вот далеко не полный перечень основных направлений научных исследований, проводимых на факультете. Учебные программы факультета соответствуют программам ведущих университетов мира.

В настоящее время факультет в рамках концепции многоуровневой системы образования ведет подготовку высококвалифицированных специалистов по специальностям:

- **Радиофизика,** квалификации **бакалавр** (четыре года обучения), **радиофизик** (пять лет обучения), **магистр** (шесть лет обучения);
- **физическая электроника,** квалификации **бакалавр** (четыре года обучения), **физик-инженер** (пять лет обучения), **магистр** (шесть лет обучения);
- **коммерческая деятельность на рынке радиоэлектронных средств и информационных услуг,** квалификация **экономист** (пять лет обучения).

ОЛИМПИАДА ПО ФИЗИКЕ И ИНФОРМАТИКЕ " АБИТУРИЕНТ БГУ - 2002 "

При поступлении на специальности радиофизика и физическая электроника победители олимпиады по физике и информатике "Абитуриент БГУ - 2002" будут зачислены без вступительных экзаменов, а призерам этой олимпиады может быть выставлена (в зависимости от количества баллов, набранных ими в третьем туре) **экзаменационная оценка "9" или "8" по физике (устно) на вступительных экзаменах.**

Олимпиада проводится в феврале-мае текущего года в три тура. Первый тур – заочный, второй и третий – очные путем выполнения письменной работы.

В первом туре могут участвовать только ученики выпускных классов средних общеобразовательных учебных заведений. Работы первого тура принимаются до 15 марта.

Ко второму туру, который проводится 13 апреля на факультете, допускаются победители первого тура, а также без предварительного отбора ученики выпускных классов лицея БГУ, победители республиканских турниров юных физиков и победители республиканских научных конференций школьников по физике.

Третий тур проводится 12 мая 2002 года предметной экзаменационной комиссией Белгосуниверситета.

К третьему туру допускаются победители второго тура, а также без предварительного отбора победители областных и Минской городской олимпиад школьников по физике и участники заключительного этапа республиканских олимпиад школьников по физике, проводимых Министерством образования.

Участие в первом туре олимпиады – платное. Стоимость участия – 9000 рублей. Деньги отправляются почтовым или банковским переводом с пометкой "Олимпиада" по адресу:

220050, г. Минск, пр. Ф. Скорины, 4, Белгосуниверситет, расчетный счет 3622204930033 в Минской городской дирекции ОАО "Белинвестбанк", код 764. Желающие могут осуществить оплату непосредственно в расчетно-кассовом центре Белгосуниверситета (ул. Октябрьская, 10 или, ул. Бобруйская, 9). Квитанция об оплате высылается или сдается вместе с работой первого тура.

ЗАДАНИЕ ЗАОЧНОГО ТУРА

1. На двух соприкасающихся острыми углами $\alpha_1 = 30^o$ и $\alpha_2 = 60^o$ наклонных плоскостях лежит шар массы m. Определить силу давления шара на каждую из плоскостей, если известно, что трение между шаром и одной из плоскостей отсутствует.
2. На поверхности жидкости плотностью $\rho = 1000$ кг/м^3 плавает вертикально расположенный цилиндрический тонкостенный стакан, наполовину погруженный в жидкость. На сколько погрузится в жидкость нижняя кромка стакана, если его поставить вертикально на поверхность данной жидкости вверх дном? Высота стакана H = 15 см, атмосферное давление $P_o = 10^5$ Па.
3. В однородном магнитном поле с индукцией $B = 10^{-3}$ Тл начинает падать проводник массой $m = 0{,}01$ кг, скользящий без трения и потери контакта по двум вертикальным длинным параллельным проводящим шинам, расстояние между которыми $l = 0{,}1$ м. Внизу шины замкнуты резистором с сопротивлением R = 0,5 Ом, параллельно которому включен конденсатор емкостью C = 400 пФ. Определите максимальную энергию электрического поля, запасенную в конденсаторе. Сопротивлением шин и проводника пренебречь. Линии магнитной индукции перпендикулярны плоскости, в которой лежат шины.
4. Трем изолированным конденсаторам емкостью C каждый были сообщены заряды Q_1, Q_2, Q_3. Конденсаторы соединяют в последовательную замкнутую цепь. Определить заряды конденсаторов после соединения.
5. Фокусное расстояние объектива микроскопа $F_1 = 3$ мм, окуляра $F_2 = 5$см. Предмет находится от объектива на расстоянии $\alpha = 3{,}1$ мм. Найдите увеличение микроскопа для нормального глаза. Изображение располагается на расстоянии $d = 25$ см от окуляра.
6. В ходе эксперимента над ν молями идеального одноатомного газа получена зависимость температуры газа от его объема в виде: $T = aV/(V^3 + b)$, где a и b известные положительные постоянные. Составить алгоритм вычисления работы, совершенной газом в ходе его расширения от объема V_1 до объема V_2 (V_1 и V_2 – известные величины).

Решения присылать по адресу:

220050, г. Минск, пр. Ф. Скорины, 4, факультет радиофизики и электроники, оргкомитет олимпиады (тел. 278-46-78). В работе необходимо указать фамилию, имя, отчество полностью; подробный домашний адрес (индекс почтового отделения обязательно), телефон; адрес школы (с почтовым индексом), фамилию, имя и отчество учителя физики, в отправление вложить почтовый конверт с вашим домашним адресом.

"Абитуриент БГУ-2002"

Химический факультет Белорусского государственного университета объявляет о проведении олимпиады по химии

Это ваш шанс стать студентом химического факультета БГУ уже в мае месяце 2002 года

К участию в олимпиаде по химии приглашаются учащиеся выпускных классов средних общеобразовательных учебных заведений.

Олимпиада пройдет в несколько туров. Первый тур – заочный. Участие в первом туре олимпиады платное. Сумма оплаты составляет 9000 рублей и включает в себя почтовые, полиграфические, организационные расходы, оплату труда преподавателей, проверяющих работы. Деньги необходимо отправить почтовым переводом или банковским перечислением по адресу: 220050, г.Минск, пр-т Скорины, 4, Белгосуниверситет, р/с 3622204930033 в Минской городской дирекции ОАО "Белинвестбанк", код 764, с пометкой "Химфак, олимпиада". Желающие могут произвести оплату непосредственно в расчетно-кассовом центре Белгосуниверситета по адресу: г.Минск, ул.Октябрьская, 10 или ул.Бобруйская, 9.

Решения задач первого тура надо записать в тетрадь, на обложке указать фамилию, имя, отчество, полный домашний адрес с почтовым индексом и телефоном, школу, класс (учебное заведение, курс). Тетрадь с решениями и квитанцию почтового перевода или банковского перечисления (или их ксерокопии) следует отправить по адресу: 220050, г.Минск, ул.Ленинградская, 14, химический факультет Белгосуниверситета, олимпиада. Последний срок отправки – **1 апреля 2002 года.** Телефон для справок: (017)-209-52-53.

Победители заочного тура будут письменно приглашены к дальнейшему участию в очных турах олимпиады. Заключительный тур олимпиады состоится в Белгосуниверситете 12 мая 2002 г. и будет проводиться приемной комиссией БГУ.

Без предварительного отбора к участию в заключительном туре допускаются победители областных и Минской городской олимпиад школьников по химии (диплом 1 степени, 2002 г.), участники заключительного этапа республиканской олимпиады школьников по химии, которые проводятся Министерством образования Республики Беларусь. Им необходимо до 1 мая 2002 года представить копию диплома и заявление в произвольной форме с указанием фамилии, имени, отчества, полного домашнего адреса с почтовым индексом и телефоном по адресу: 220050, г.Минск, ул.Ленинградская, 14, химический факультет Белгосуниверситета, олимпиада.

Победители олимпиады при поступлении на химический факультет БГУ получат право быть зачисленными **без вступительных экзаменов**, а призеры будут пользоваться правами, предусмотренными "Правилами приема в БГУ на 2002 год" для лиц, которые закончили среднюю школу с золотой (серебряной) медалью. Льготы для победителей и призеров олимпиады действительны при поступлении на химический факультет БГУ только в 2002 году.

Ждем вас на олимпиаде "Абитуриент БГУ-2002" по химии.

Декан химического факультета Белгосуниверситета, профессор Г.А.БРАНИЦКИЙ.

Условия задач первого тура

Задача 1

Предложите способ получения 1,2-дибром-1,2-дифенилэтана из бензола, используя любые неорганические соединения.

а) Приведите для каждой стадии уравнения соответствующих реакций и условия их осуществления.

б) Напишите структурные формулы основных органических веществ, образующихся на каждой стадии, и их названия по систематической номенклатуре.

в) В случае возможного образования пространственных изомеров приведите их структурные формулы.

Задача 2

При нагревании глицерина в присутствии смеси безводных солей $KHSO_4$ и K_2SO_4 образуется летучее и чрезвычайно слезоточивое органическое соединение, дающее реакцию "серебряного зеркала".

а) Предложите структурную формулу этого соединения.

б) Опишите подробно все стадии его образования.

Задача 3

Дифенил ($C_6H_5 - C_6H_5$) массой 15,4г последовательно обрабатывают 5,6мл водного раствора азотной кислоты (массовой доли 0,65) в присутствии серной кислоты (стадия А), порошком железа и соляной кислотой, затем раствором гидроксида натрия(стадия Б), бромной водой (стадия В).

а) Приведите для каждой стадии уравнения реакций и условия их осуществления.

б) Напишите структурные формулы основных органических веществ, образующихся на каждой стадии.

в) Рассчитайте массу конечного вещества, допустив, что выход продуктов на каждой стадии 60%.

Задача 4

Через кислород объемом 12.6 л (н.у.) длительное время пропускали тихий электрический разряд. При этом образовалась газовая смесь, плотность которой при 110 кПа и 40.0°С оказалась равной 1.60 г/дм^3.

а) Как можно определить количественный состав полученной газовой смеси с помощью раствора иодида калия? Приведите необходимые уравнения реакций и кратко поясните ход анализа.

б) Рассчитайте массовую долю кислорода в полученной смеси.

в) Какой объем (н.у.) пропан-бутановой смеси, с массовой долей бутана 16,5%, можно полностью сжечь в полученной газовой смеси?

Задача 5

Для очистки посуды в химической лаборатории часто используется "хромовая смесь", обладающая высокой окисляющей способностью. Приготовленная смесь эффективна для удаления, в основном, органических загрязнений с химической посуды.

а) Какие вещества используются для приготовления "хромовой смеси"? Приведите их формулы и названия.

б) Чем объясняется высокая окисляющая способность "хромовой смеси"?

в) В процессе приготовления смеси она сильно разогревается. После охлаждения до комнатной температуры иногда образуется осадок. Какой состав имеет этот осадок? Кратко поясните свой ответ.

г) Приведите уравнение химической реакции, иллюстрирующее "моющее действие" приготовленного раствора.

д) Водный раствор какого вещества может заменить "хромовую смесь"?

Задача 6

Навеску смеси порошкообразных железа и меди массой 23,27г поместили в 800г раствора хлорида железа(III) с массовой долей 30,60%. После окончания реакции массовая доля хлорида железа(III) в растворе уменьшилась в 2,190 раз. К полученному раствору прилили избыток водного раствора аммиака, а выпавший осадок отфильтровали и прокалили при высокой температуре.

а) Приведите уравнения реакций, протекающих в описанном эксперименте.

б) Рассчитайте массовую долю железа в исходной смеси.

в) Рассчитайте массу твердого остатка, полученного после прокаливания.

Условия проведения олимпиады и задания можно также найти в компьютерной сети Интернет:www.bsu.by

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванне дырэктару Бабруйскага дзяржаўнага аўтатранспартнага каледжа Ляшчынскаму Аляксею Сцяпанавічу з прычыны напаткаўшага яго вялікага гора — смерці БАЦЬКІ.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034. МІНСК. ВУЛІЦА ЗАХАРАВА. 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Мікола ГІЛЕВІЧ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». 220013. Мінск. праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 1091
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 20.2.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экзэмпляраў.